
Grenzeloze verwantschap

Ervaringen en perspectieven van Chinees geadopteerden en ouders in het kader van de adoptieve verwantschapsvorm waarin ze zich bevinden

---

Linde Theunissen en Laura Trommel

“Deze tegenslag heeft een behoorlijke impact op mijn mentale weerbaarheid”

Miu, 19

“Vanaf mijn tiener jaren heb ik mij vaak heel alleen gevoeld in mijn adoptie verwerking...”

Hong-Lin, 20

“Ons verhaal is uniek, maar toch stuk voor stuk anders”

Anoniem, 24

“Mensen leken het vooral grappig te vinden om hier on gepaste opmerkingen over te maken”

Simone, 28

Oolong thee heeft volgens de Chinese geneeswijze enkele helende functies

Fujian, China

“Vaak wens ik dat mensen zouden begrijpen dat onveilige hechting je kwetsbaar maakt voor trauma”

Anoniem, 20

“Ik ben hoog-sensitief en iedereen om mij heen verlaat mij”

Nikwi, 25

“In het bevestigen van onze liefde, vonden wij het erg belangrijk dat ook de Chinese cultuur aanwezig was.”

Simone, 28

Ik geef de pen door aan...

Van A(adoptie) tot Z(oeken)

“Soms vind ik het wel jammer dat er weinig tot geen contact is”

Simone, 28

“Jij bent toch de Chinees van de snackbar?”

Nikwi, 25

“Een Nederlands opgevoed meisje, maar gevangen in een lichaam met een 'exotisch' uiterlijk”

Leticia, 25

Universiteit Utrecht

Bachelorscriptie ‘Grenzeloze Verwantschap’

Ervaringen en perspectieven van Chinees geadopteerden en ouders in het kader van de adoptieve verwantschapsvorm waarin ze zich bevinden’

Linde Theunissen   6427294   l.m.theunissen@students.uu.nl
Laura Trommel   6582362   l.c.trommel@students.uu.nl

Bachelorproject   2020-2021
Begeleider   Roos Keja
Woordaantal   22457 (inclusief verwijzingen in tekst)

24 juni 2021

Inhoudsopgave

Dankwoord.....	5
Inleiding.....	6
Hoofdstuk 1: Het theoretisch kader rondom transnationale adoptie.....	11
1.1 Transnationale adoptie.....	11
1.2 Debat over transnationale adoptie.....	12
1.2.1 Het belang van het kind.....	12
1.2.2 De ene kant van het spectrum.....	13
1.2.3 De andere kant van het spectrum.....	14
1.2.4 Alternatieven.....	15
1.3 Identiteit en <i>belonging</i>	16
1.3.1 Sociale inbedding van identiteit en <i>belonging</i>	16
1.3.2 Verwantschap, identiteit en <i>belonging</i>	19
1.4 Ouderschap en verwantschap.....	21
Hoofdstuk 2: Transnationale adoptie in Nederland.....	24
2.1 Adoptie vanuit China naar Nederland.....	24
2.2 Ideeën over verwantschap en adoptie in Nederland.....	25
2.3 Online platforms voor geadopteerde Chinese Nederlanders en hun ouders.....	27
Hoofdstuk 3: Verwantschap en identiteit.....	29
3.1 Identiteitsvragen.....	29
3.2 Op zoek naar <i>roots</i> en familie.....	31
3.3 Emotionele problematiek.....	34
3.4 Deelconclusie.....	36
Hoofdstuk 4: Invloed van perspectieven op identiteit en <i>belonging</i>	37
4.1 Interpretatie en interne perspectieven.....	37
4.1.1 Nederland.....	37
4.1.2 China.....	38
4.2 Invloed van externe perspectieven en sociale omgeving.....	39
4.3 Belang van gesprek over adoptie.....	40
4.4 Deelconclusie.....	43
Hoofdstuk 5: Ouders van Chinees geadopteerden.....	44
5.1 De ervaringen van ouders met de adoptie.....	44
5.1.1 Ervaringen met het adoptietraject.....	44

5.1.2 Het ophalen van het kind	46
5.1.3 Ervaringen na thuiskomst in Nederland.....	46
5.1.4 Ervaringen tijdens de jeugd van het kind	47
5.1.5 Ervaringen nu.....	48
5.2 Perspectieven van ouders op adoptie.....	48
5.2.1 Ouders over externe perspectieven op adoptie	49
5.2.2 Ouderschap en verwantschap	51
5.3 Adoptie in het dagelijks leven.....	53
5.3.1 Fysieke plaats en connectie China.....	53
5.3.2 Adoptie komt naar voren door externe factoren	54
5.3.3 Discriminatie en racisme	55
5.3.4 Contact met kinderen en andere ouders die hebben geadopteerd	56
5.4 Deelconclusie	56
Hoofdstuk 6: Conclusie en discussie	58
Identiteit.....	58
Racisme en belonging.....	60
Reis naar China	61
Band tussen ouders en kinderen	62
Externe perspectieven.....	63
Contact met andere geadopteerden en adoptieouders.....	64
Relevantie.....	64
Beperkingen	65
Onbeantwoorde vragen.....	65
Bibliografie	67

Dankwoord

Linde Theunissen en Laura Trommel

Hoewel we vele uren met zijn tweeën of alleen aan deze scriptie hebben gewerkt, hebben we ook veel hulp gehad van anderen. We willen daarom graag een woord van dank uitspreken naar alle betrokkenen bij ons onderzoek en het schrijfproces van de scriptie. Ten eerste willen we natuurlijk de participanten bedanken. Zonder jullie hulp hadden we dit onderzoek nooit kunnen uitvoeren en we zijn dan ook dankbaar dat jullie je eigen verhaal met ons wilden delen. We hebben veel mooie, kwetsbare en grappige momenten gehad met jullie! Daarnaast willen we de vrijwilligers van Stichting Adoptiepedia bedanken voor hun hulp in het werven van participanten en het opzetten van ons onderzoek. Zonder hen zouden we niet zoveel participanten gehad hebben, die met enthousiasme aan ons onderzoek hebben meegewerkt. Ook willen we onze begeleider, Roos Keja, bedanken voor alle feedback en bemoedigende woorden tijdens ons eerste grotere antropologische onderzoek. Ze heeft ons kritisch doen nadenken en met de tijd en energie die ze in ons werk heeft gestoken zijn we enorm geholpen. Daarnaast zijn we dankbaar dat een aantal familieleden en vrienden de tijd ervoor hebben genomen om op het laatst ons werk na te kijken op spel- en stijlfouten. Dus aan alle bovengenoemde personen: bedankt voor het ondersteunen van ons onderzoek!

De afbeelding op de omslagpagina is afkomstig van

<https://www.steunpuntadoptie.be/nl/nieuws/detail-2/adoptie-id-nikwi-hoogland>

Inleiding

Linde Theunissen en Laura Trommel

“Wij wilden graag een lief kindje zoals deze” zegt Manon¹ lachend terwijl ze wijst naar haar zoon Noah, die op de grond ligt te huilen. Manon troost hem en vertelt verder over de adoptie van haar kinderen in de aflevering ‘China: Manon en Evert 10 jaar later’ van Spoorloos Extra. In deze aflevering blikken ouders² Manon en Evert terug op de adoptie en vertellen ze hoe de adoptie van hun twee zoons uit China hun leven heeft veranderd. Ook praten ze over hun problemen met het krijgen van biologische kinderen, hoe ze bij de mogelijkheid tot adoptie uitkwamen, en hoe het adoptietraject verliep. Hun kinderen moesten hard huilen toen ze hen gingen ophalen in China, en in Nederland moesten de jongens wennen aan de nieuwe opvoeding die ze kregen. De ouders vertellen trots dat de broertjes nu goed zijn ingeburgerd. Ze zitten met zijn vieren bij de schutterij in het dorp en ze vieren samen carnaval. “Ons gezin voelt nu compleet, alsof het zo heeft moeten zijn”. Uit deze uitzending komt naar voren hoe de ouders zich verhouden tegenover hun keuze om te adopteren. Hoewel adoptie vanuit China naar Nederland al mogelijk is sinds de jaren negentig van de vorige eeuw, is er pas met de uitzending van tv-programma’s als ‘Met open armen’ en ‘Spoorloos’ ook in de media meer aandacht gekomen voor het onderwerp adoptie (de Bruijn 2014).

Begin februari 2021 kwam adoptie opnieuw in het nieuws toen er een rapport van de commissie Joustra verscheen waarin misstanden naar voren kwamen uit het verleden van de transnationale adoptie naar Nederland (Commissie onderzoek interlandelijke adoptie 2021). Dit liet de maatschappelijke discussie over transnationale adoptie opwaaien, en zowel betrokkenen als buitenstaanders deelden publiekelijk hun mening hierover. Uiteindelijk werd door minister Dekker de keuze gemaakt om adoptie vanuit het buitenland tijdelijk stop te zetten. Wij vinden het belangrijk om in dit onderzoek de mensen die hier direct bij betrokken zijn, namelijk de kinderen en de ouders, een stem te geven. Om dit te kunnen verwezenlijken hebben wij onderzoek gedaan naar de volgende vraag: ‘Welke perspectieven en alledaagse ervaringen hebben uit China geadopteerde kinderen en hun ouders in Nederland betreffende de adoptieve verwantschapsvorm waarin ze zich bevinden?’

---

¹ De namen van dit gezin zijn niet aangepast. Alle andere namen in deze scriptie zijn pseudoniemen.

² We zullen in deze scriptie ‘ouders’ zeggen wanneer we het hebben over adoptieouders.

Wij hebben het antwoord op deze vraag gebaseerd op gesprekken met geadopteerden en ouders, (online) participerende observatie en andere informatiebronnen. Zo hebben wij negentien Chinees geadopteerden vanaf achttien jaar geïnterviewd om hun perspectieven en ervaringen te kunnen beschrijven. Daarnaast hebben we twaalf ouders van Chinees geadopteerden geïnterviewd om hun perspectieven en ervaringen rondom de adoptie van hun kind vast te kunnen leggen. Ook hebben we een aantal mensen geïnterviewd die zich niet in een adoptieve verwantschapsvorm begeeft, om ons onderzoek beter in te kaderen.

De Chinees geadopteerden en de ouders die hebben geparticipeerd in dit onderzoek zijn woonachtig in verschillende delen van Nederland. Naast Chinees geadopteerden is er ook een aantal geadopteerde participanten uit andere landen zoals Brazilië, Colombia, Zuid-Korea en Taiwan geïnterviewd. Deze participanten zijn geïnterviewd om de situatie rondom de adopties uit verschillende landen te kunnen vergelijken en om onze blik rondom transnationale adoptie te verbreden. De interviews met alle participanten zijn afgenomen in de periode van vijf februari tot zestien april 2021. De meeste van deze interviews zijn online afgenomen vanwege de situatie rondom COVID-19. Naast het afnemen van interviews hebben wij geparticipeerd in evenementen die georganiseerd werden rondom het thema adoptie. Zo zijn wij aanwezig geweest bij het online Chinese nieuwjaar van stichting Adoptiepedia en bij de livecast ‘Een geadopteerde kleur’, waarin werd gediscussieerd over de thema’s racisme en adoptie.

Om dit onderzoek te kunnen uitvoeren hebben wij contact opgenomen met Adoptiepedia, een belangenorganisatie voor Chinees geadopteerden in Nederland. Deze organisatie is vooral groot op Instagram, maar heeft in de afgelopen tijd ook een website gelanceerd. Op de Instagrampagina van deze organisatie worden ervaringen van geadopteerden gedeeld, waarop gereageerd kan worden door anderen. Daarnaast worden er onderwerpen aangekaart waar veel geadopteerden mee te maken hebben in het dagelijks leven. Over deze onderwerpen worden door de organisatie ook praatgroepen georganiseerd, waardoor ook hierover ervaringen en advies uitgewisseld kunnen worden. Kwesties die bij geadopteerden op de Instagrampagina van Adoptiepedia terugkomen hebben onder andere te maken met ‘ergens thuishoren’, wat wij zullen conceptualiseren als *belonging*, zoals onder andere besproken door Mee en Wright (2009) en verschillende auteurs in Zhao (2019). Op de Instagrampagina kwam naar voren dat geadopteerden bindingen kunnen hebben met meerdere plekken op aarde, waardoor het vormen van identiteit een ingewikkelde kwestie kan zijn. Identiteit heeft net als *belonging* veel te maken met de manier waarop je bent opgegroeid en waar je vandaan komt. Dit is op de pagina vooral

terug te zien in vragen als ‘Wie ben ik? Waar hoor ik bij?’. Voor geadopteerden is kennis over afkomst niet altijd vanzelfsprekend. Behalve dat het concept *belonging* invloed heeft op de identiteit van geadopteerden heeft dit concept ook alles te maken met racisme en discriminatie, een onderwerp waar ook veel aandacht aan besteed wordt. Geadopteerden kunnen, naast bindingen met verschillende plekken, ook bindingen ervaren met twee ouderparen. Ook al kennen geadopteerden hun biologische ouders vaak niet, ze zijn zich bewust van het feit dat ze adoptieouders én biologische ouders hebben. Dit kan leiden tot vragen over verwantschap.

Binnen de wetenschap is veel onderzoek gedaan naar transnationale adoptie vanuit allerlei verschillende invalshoeken. Interessante artikelen zoals die van Jordan-Arthur et al. (2012) focussen op zelfvertrouwen en functioneren van uit China geadopteerde volwassen vrouwen. Veel bestaand onderzoek heeft een soortgelijk psychologisch of pedagogisch perspectief. Wij beogen met ons onderzoek vanuit een antropologische invalshoek bij te dragen aan de bestaande kennis over adoptie. Behalve het feit dat er nog niet veel onderzoek naar transnationale adoptie is vanuit een antropologische invalshoek, is er volgens ons een gebrek aan onderzoek naar ouders die hebben geadopteerd. Omdat de helft van ons onderzoek op deze ouders gericht is zullen wij ook aan de hoeveelheid kennis over dit onderwerp bijdragen. Dit onderzoek kan daarnaast ook als case study bijdragen aan het wetenschappelijk discours over *belonging* en racisme in het kader van verwantschap, omdat deze onderwerpen aan bod zijn gekomen tijdens de interviews die zijn afgenomen.

Dat er op social media steeds meer accounts te vinden zijn die discriminatie of racistische uitspraken tegenover mensen met een Aziatisch uiterlijk blootleggen laat zien dat dit onderwerp niet alleen theoretisch, maar ook maatschappelijk relevant is. Dit is ook te zien in de groei van Adoptiepedia, waaruit blijkt dat er vanuit Chinees geadopteerden vraag is naar informatie en een plek om samen te komen. Zodoende hopen wij met dit onderzoek bruikbare kennis te leveren aan organisaties als Adoptiepedia.

We zijn met dit onderzoek verder ingegaan op de onderwerpen die op de Instagrampagina van Adoptiepedia veel naar voren kwamen. Dit hebben we gedaan aan de hand van deelaspecten. Met betrekking tot Chinees geadopteerden zijn de deelaspecten identiteit, *belonging* en het dagelijks leven behandeld in het kader van adoptieve verwantschap. De deelaspecten die met de ouders zijn behandeld hebben betrekking op hun ervaringen met de adoptie, hun blik op externe perspectieven op adoptie, en wederom adoptie in hun dagelijks leven. Zoals zal blijken

uit het theoretisch kader en de empirische hoofdstukken hangen bovengenoemde concepten samen met elkaar en een adoptieve verwantschapsvorm.

Door de perspectieven en ervaringen van zowel ouders als geadopteerde kinderen te achterhalen is ons onderzoek complementair, waarbij Laura heeft gefocust op de geadopteerden en Linde op de ouders. Onze verwachting dat de ervaringen en perspectieven van ouders en de kinderen elkaar aanvullen is dan ook uitgekomen. Hierdoor hebben wij een veelomvattend beeld gecreëerd van ervaringen rondom adoptie.

Ons onderzoek is kwalitatief en beschrijvend. We hebben aan de hand van semi-gestructureerde interviews de participanten gevraagd naar hun perspectieven en ervaringen en deze vervolgens aan het licht gebracht.

Door de semi-gestructureerde interviews was er veel ruimte voor de participanten om een eigen invulling te geven aan vragen, waardoor wij de persoonlijke ervaringen van deze mensen in kaart hebben kunnen brengen. Er was hierbij ook ruimte voor ons om dieper door te vragen op gegeven antwoorden. Om onze participanten te kunnen garanderen dat zij anoniem hun verhaal konden doen hebben wij besloten om voor hen pseudoniemen te gebruiken.

Door het persoonlijke contact van kwalitatief onderzoek konden wij een vertrouwensband opbouwen met de participanten. Deze vertrouwensband zorgde voor de mogelijkheid om gevoelige onderwerpen te bespreken. Hierbij kwam de ethische kwestie op of we daarmee geen *harm* veroorzaakten bij de participanten. *Harm* houdt in dat participanten schade ervaren als gevolg van het onderzoek, bijvoorbeeld door de gevoeligheid van gestelde vragen (Fluehr-Lobban 2012, 104). Er was een aantal participanten dat emotioneel werd bij bepaalde onderwerpen. Onze ervaring is echter dat er goed omgegaan kon worden met het verdriet omdat het contact persoonlijk was.

Door de huidige situatie rondom COVID-19 konden wij helaas niet deelnemen aan fysieke groepsactiviteiten, waardoor we de ervaring van het optrekken met groepjes geadopteerden of ouders hebben misgelopen. Door online participerende observatie hebben wij echter wel een kijkje kunnen nemen in de leefwereld van geadopteerde kinderen uit China en hun ouders. Hierdoor hebben wij een beter beeld gekregen van het dagelijks leven van deze participanten. Om deze leefwereld van geadopteerden en hun ouders te beschrijven hebben we een aantal verschillende hoofdstukken opgesteld.

In het eerstvolgende hoofdstuk zullen we een theoretische onderbouwing geven bij de concepten die aansluiten bij ons onderzoeksonderwerp. Er zal daarnaast een uiteenzetting

gemaakt worden van debatten rondom transnationale adoptie, waarna we in hoofdstuk twee de theoretische onderbouwing plaatsen in de Nederlandse context. In hoofdstuk drie zal Laura ingaan op de invloed van de adoptieve verwantschapsvorm op identiteitsontwikkeling van geadopteerden. In hoofdstuk vier zal zij ingaan op de invloed van externe perspectieven op identiteitsontwikkeling en het gevoel van *belonging* dat geadopteerden ervaren. Daaropvolgend zal Linde in hoofdstuk vijf de ervaringen en perspectieven van ouders belichten. In de conclusie brengen we de visies van de kinderen en ouders bij elkaar en zullen wij reageren op deze gezamenlijke conclusies.

Hoofdstuk 1: Het theoretisch kader rondom transnationale adoptie

Linde Theunissen en Laura Trommel

Waar vanuit traditioneel oogpunt een bloedband of een huwelijk meestal een vereiste was voor het ontstaan van een familieband constateert een nieuwe kijk op verwantschap dat familiebanden ook kunnen ontstaan op andere wijzen. Waar familie eerder werd gebaseerd op een heteroseksueel, biologische nucleair gezin wordt er tegenwoordig meer aandacht geschonken aan andere gezinsvormen, zoals de adoptieve, waarbij familie niet door biologie en bloedbanden wordt gevormd (Logan 2012, 35-36). Deze adoptieve verwantschapsvorm is het onderwerp van ons onderzoek en scriptie, waarbij we de volgende vraag hebben opgesteld: ‘Welke perspectieven en alledaagse ervaringen hebben uit China geadopteerde kinderen en hun ouders in Nederland betreffende de adoptieve verwantschapsvorm waarin ze zich bevinden?’ In dit hoofdstuk zullen we relevante theorie rondom deze vraag bespreken. We zullen in de eerste paragraaf ‘transnationale adoptie’ definiëren en in de tweede paragraaf het debat over transnationale adoptie uiteenzetten. De derde paragraaf zal ingaan op de identiteitsformatie en het gevoel van *belonging* van geadopteerden en factoren rondom de adoptieve verwantschapsvorm die hier invloed op hebben. Als laatste zullen we alternatieve vormen van ouderschap en verwantschap beschrijven.

1.1 Transnationale adoptie

Linde Theunissen

Om antwoord te kunnen geven op onze hoofdvraag is het belangrijk om een duidelijk beeld te krijgen van het concept ‘transnationale adoptie’. Wij zullen adoptie zien als “the practice whereby children, for a variety of reasons, are raised by adults other than their biological parents, are treated as members of the family among whom they live, and are accepted as such by others” (Howell 2009, 150). Transnationale adoptie definiëren we als “the placement of children across national, cultural, and what are understood to be ethnic or racial boundaries” (Yngvesson 2010, 44). Er zijn veel factoren die meespelen bij het onderwerp adoptie (Grotevant 2013). Deze verschillende factoren maken transnationale adoptie een complex fenomeen voor theoretici om zich binnen te positioneren, zoals we zullen zien in het ‘debat over transnationale adoptie’.

1.2 Debat over transnationale adoptie

Linde Theunissen

Het debat over transnationale adoptie lijkt soms zwart-wit, je bent óf voor óf tegen. Er zijn echter veel verschillende meningen over het onderwerp. Er is sprake van een spectrum waarop onder andere ngo's, maar ook wetenschappelijke bronnen en maatschappelijke actoren zich begeven. Wij zullen een genuanceerde uiteenzetting van het debat geven, aan de hand van de discussie over 'het belang van het kind'.

1.2.1 Het belang van het kind

Transnationale adoptie hoort altijd in het belang van het kind te zijn, beargumenteert Bergquist (2004). Dat het belang van het kind bij adoptie relevant is kan terug worden gezien in de opstelling van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind uit 1989. Uit dit verdrag kan opgemaakt worden dat de VN het belang van het kind voorop wil stellen in transnationale adoptie (U.N. General Assembly 1989). Veel landen hebben dit verdrag ondertekend, wat erop duidt dat deze ideeën wijd verspreid zijn over de wereld (Scheper-Hughes 1999, 7). Er zijn echter verschillende vragen die hierbij kunnen worden gesteld, onder andere door antropologen.

De eerste vraag hierbij is in hoeverre de belangen van kinderen universeel zijn over de hele wereld (Scheper-Hughes 1999, 8). De Westerse ideeën over een individu kunnen enorm verschillen met de visies van andere samenlevingen over de plek van een individu in de samenleving. Hierdoor verschillen ook de ideeën over de rechten van mens en kind, een 'goede samenleving', en wat een veilige, blije en beschermde kindertijd is (Boyden 1997, 192). Het eerder genoemde verdrag zou op een neutrale en objectieve manier opgesteld zijn, maar vanuit antropologisch perspectief kan dit niet bevestigd worden. De wereldpopulatie groeit nog iedere dag, met name op plekken waar de zogenaamde 'universele mensenrechten' vaak niet op dezelfde manier beoordeeld worden als in het Westen (Freeman 2002, 345). Het lijkt bijna onmogelijk dat de belangen van kinderen uit alle werelddelen bij adoptie vastgelegd kunnen worden in één document, waarbij regeringen ook rekening houden met culturele en historische diversiteit.

De tweede vraag die antropologen en anderen stellen is in hoeverre de belangen van de betrokken kinderen echt goed worden begrepen, aangezien volwassenen over wetten en

verdragen beslissen (Scheper-Hughes 1999). In de Westerse wereld wordt zo bijvoorbeeld gesteld dat de mentale gezondheid van kinderen erg belangrijk is. De kindertijd zou een zorgeloze, veilige en blije tijd moeten zijn. Om dit te bewerkstelligen zouden kinderen apart gezet moeten worden van een volwassen wereld en de daarbij behorende sociale gevaren (Boyden 1997, 191). Ook over adoptie van kinderen uit kansarme landen wordt op eenzelfde manier beslist door volwassenen.

1.2.2 De ene kant van het spectrum

Er zijn partijen die stellen dat adoptie in het belang van het kind is. Kansarme kinderen zouden door adoptie bijvoorbeeld een betere toekomst krijgen (Martin 2006, 178-179). Kinderen worden door hun familie achtergelaten en worden opgevangen door weeshuizen of leven op straat. Door verschillende auteurs wordt gesteld dat de situatie in deze kindertehuizen vaak betreurenswaardig is (Frederici 2003, Hoksbergen 1991, Marcovitch et al. 1995 in Hoksbergen 2009). Deze kinderen krijgen door middel van adoptie een nieuw thuis (Bergquist 2004). Wanneer je deze vergelijking maakt zou je kunnen stellen dat de geadopteerde kinderen beter af zijn dan de kinderen die achtergebleven zijn in het kindertehuis. Een benaming die gebruikt wordt voor deze kinderen, die volgens de voorstanders adoptie nodig hebben, is 'the abandoned child' (McBride 2016). Kinderen zonder families worden vervolgens geadopteerd in liefdevolle huishoudens en hebben zicht op een betere toekomst (Martin 2006, 178-179). Hierbij wordt gekeken vanuit het door Cohen zo genoemde 'verlossingsperspectief'. De achterliggende redenering hierbij is dat de kinderen worden gered uit armoede, verwaarlozing en de achterlating, en de ouders worden als bijkomstigheid ook voorzien in hun kinderwens (Cohen 1996, 113). Transnationale adoptie kan volgens deze redenering dus armoedeproblemen oplossen voor sommige kinderen, en geeft ze een kans op om te groeien in een gezonde thuisomgeving (Hollingsworth 2003, 210).

Kinderen worden echter om veel meer redenen geadopteerd dan alleen uit de goede bedoeling om kinderen te redden uit hun armoede en eenzaamheid. De ouders van geadopteerde kinderen hebben waarschijnlijk ook een persoonlijke drijfveer om te adopteren. Bijvoorbeeld alleenstaande ouders of ouders met vruchtbaarheidsproblemen willen soms toch graag een gezin starten. Deze motivaties lijken in beginsel vooral om de ouders te draaien (Bergquist 2004, 343). De redenen voor het adopteren van kinderen zijn volgens sommigen verschoven van het belang van het kind naar het belang van de ouders. Dit brengt ons bij de argumenten die laten zien dat transnationale adoptie niet altijd volledig in het belang van het kind is.

1.2.3 De andere kant van het spectrum

Sommige partijen geven aan dat de ouders mogelijk in de eerste plaats adopteren om persoonlijke redenen, namelijk omdat zij zelf graag ouder willen worden. Ouders zijn ongewenst kinderloos omdat ze alleenstaand zijn of kampen met vruchtbaarheidsproblemen, en proberen via adoptie aan deze kinderwens te voldoen. Ze zouden pas in de tweede plaats aan de behoeften van het kind denken (Bergquist 2004, 343-346). Een kanttekening die hierbij geplaatst moet worden is dat in principe alle kinderen worden geboren uit het eigenbelang van ouders. Daarnaast hoeft het belang van het kind niet tegenstrijdig te zijn met de belangen van ouders.

Een tweede reden dat adoptie niet in het belang van het kind zou zijn is dat ouders vaak graag een jong, gezond en mooi kindje willen, terwijl veel van de kinderen die echt behoefte hebben aan adoptie al wat ouder zijn of medische problemen hebben. ‘The abandoned child’, zoals het verlossingsperspectief adoptiekinderen ziet, zijn ideale adoptiekinderen wegens hun hulpeloosheid en eenzaamheid. Ouders zouden het kind hiervan kunnen verlossen, zonder zich op te zadelen met de moeilijkheden die getraumatiseerde of gehandicapte kinderen met zich meebrengen (Yngvesson 2010, 7).

Een andere visie die wordt gedeeld over adoptie is dat transnationale adoptie een versie van omgekeerde kolonisatie is. Dit houdt in dat kinderen uit ontwikkelingslanden worden gehaald en worden gebracht naar ontwikkelde landen. Sommigen zien deze vorm van adoptie zelfs als een vorm van kinderhandel, omdat hiermee wordt voldaan aan de vraag naar kinderen in rijke landen (Martin 2006, 178-179). Adoptie zou het resultaat zijn van ‘marktwerking’. Ouders zijn ongewenst kinderloos en hebben dus een ‘behoefte’ aan kinderen uit het buitenland. Het grote geldbedrag dat een adoptie kost is zeer welkom in de landen waar de kinderen vandaan komen (Commissie Kalsbeek 2008).

Daarnaast stelt Scheper-Hughes (1999) dat het adopteren van kinderen uit arme landen kan worden gezien als een moderne versie van de ‘white man’s burden’. Rijke, Westerse volwassenen beslissen in dit geval over de toekomst van deze kansarme kinderen en nemen de ‘last’ op zich om deze kinderen een betere toekomst te geven. Sondel (2019) voegt hieraan toe dat het idee dat kinderen in het Westen een betere toekomst zullen hebben, en de kinderen ‘verlost’ moeten worden van hun situatie op ‘white saviorism’ lijkt. ‘White saviorism’ houdt in

dat witte Westerse mensen het idee hebben dat mensen met een andere huidskleur niet capabel zijn, en de witte Westerse persoon deze mensen moet 'redden' (Sondel 2019). Dit gedachtegoed wordt door Sondel (2019), maar ook door vele andere auteurs binnen de antropologie sterk bekritiseerd wegens het racistische karakter ervan.

Hollingsworth (2003, 209) schrijft dat transnationale adoptie tevens misbruik maakt van de sociale structuren in het betreffende land van afkomst, die onrechtvaardig zouden zijn. De welvaartsverdeling in een land is hier een voorbeeld van. De adoptiekinderen en hun biologische ouders hadden niet dezelfde vrijheden en middelen als de meer bevoorrechte gezinnen uit hun land. Maar bijvoorbeeld ook de Chinese eenkindpolitiek en de wens van veel Chinese ouders om zoons te krijgen zorgt voor een oververtegenwoordiging van meisjes die worden opgegeven voor adoptie. Westerse families zouden hiervan profiteren en meehelpen aan de uitbuiting van armoede en genderdiscriminatie (Hollingsworth 2003).

Als laatste kan een transnationale adoptie gevolgen hebben voor een kind, namelijk dat het geadopteerde kind zich niet kan identificeren met de etnische of nationale groep waar hij of zij oorspronkelijk toe heeft behoord (Hollingsworth 2003, 211-213). Hier zullen we in hoofdstuk 1.3 verder op ingaan.

1.2.4 Alternatieven

Met alle bovenstaande argumenten in het achterhoofd stellen sommige auteurs dat wanneer je echt iets goeds wil doen voor deze kinderen je moet zorgen dat ze in hun eigen gemeenschap opgevangen kunnen worden. Dit zou voorkomen dat je deze kinderen 'berooft' van hun nationale identiteit, hun cultuur en hun taal (Martin 2006, 178-179). Ook zouden kinderen dan makkelijker contact kunnen hebben met hun biologische ouders (Hollingsworth 2003).

Concluderend is er geen eenduidig antwoord op de vraag wat precies in het belang van het kind is, dit belang kan namelijk per cultuur, situatie en tijd verschillen. Daarnaast is elke reden om te adopteren verschillend en kan hier geen algemeen oordeel aan gehangen worden. De geadopteerde kinderen en hun ouders zitten zelf ook ergens op het spectrum van dit debat, afhankelijk van de ervaringen die ze hebben gehad met adoptie. Zoals naar voren is gekomen kan het voor kinderen bepaalde gevolgen hebben wanneer ze opgroeien in een andere omgeving dan waar ze zijn geboren. In de volgende paragraaf zullen we verder ingaan op de gevolgen die

een transnationale adoptie kan hebben voor de identiteitsvorming en gevoelens van *belonging* bij geadopteerde kinderen.

1.3 Identiteit en *belonging*

Laura Trommel

Het verhaal van het menselijk bestaan begint bij de geboorte. Bij de geboorte zijn sommige kenmerken statisch toegeschreven aan een kind, zoals sekse en etniciteit³. Voor biologische ouders is de geboorte een moment van connectie met een kind door de onder andere identificatie op basis van gelijkenis. Dit zorgt voor een gevoel van continuïteit en gezamenlijke geschiedenis. Deze biologische band wordt vaak beschouwd als essentieel onderdeel van iemands identiteit (Richards 2012, 104). Niet elke familie is echter geconstrueerd op basis van biologie. Verwantschap is daarom niet per se een biologisch feit, maar kan ook sociaal geconstrueerd zijn, zoals binnen de adoptieve verwantschapsvorm (Jones en Hackett 2011, 4). De breuk met biologische familie en geboortecultuur, als gevolg van adoptie, kan volgens Richards (2012, 104) echter een risico vormen voor de integriteit van identiteitsformatie. Dit hoofdstuk zal dan ook ingaan op de identiteitsformatie van geadopteerden en factoren rondom de adoptieve verwantschapsvorm die hier invloed op hebben.

1.3.1 Sociale inbedding van identiteit en *belonging*

Identiteiten worden volgens Cruz (1996 in Dorow 2006, 3-4) gevormd in een veld van verschuivende sociale relaties die in het verleden gevormd zijn. Identiteit is dus een relationeel begrip. Ook Dorow (2006, 6) stelt dat het belangrijk is om te beseffen dat een identiteit niet alleen door iemand zelf wordt gevormd, maar dat het in relatie staat tot een omgeving en personen die iemand maken tot wie hij of zij is. Identiteit is gerelateerd aan externe omstandigheden en is dus veranderlijk omdat het kan veranderen wanneer de samenleving verandert (Eriksen 2010, 71-72).

Volgens Côté (1996, 421) is iemands persoonlijke identiteit voor een deel gebaseerd op acceptatie, waarderingen en verwachtingen van anderen die ervoor zorgen dat iemand op kan gaan in een bepaalde groep of gemeenschap. Dit ligt in lijn met wat Stets en Burke (2000, 225) schrijven over de *social identity theory*. Zij stellen dat zelfcategorisering en vergelijking de twee belangrijke aspecten zijn binnen het vormen van een sociale identiteit. Iemands identiteit

---

³ Tegenwoordig zijn er echter allerlei methoden om statische gegevens, zoals sekse, te veranderen.

en zelfcategorisering komt deels voort uit de waargenomen overeenkomsten en verschillen tussen een persoon en anderen uit dezelfde sociale groep. Iemands zelfbeeld kan dan ook worden versterkt door overeenkomsten met leden van die groep. De sociale categorieën waarin mensen zichzelf plaatsen zijn deel van een gestructureerde samenleving waarin groepen met elkaar worden vergeleken. Hierop gebaseerd wordt identiteit dus ook voor een deel gevormd in relatie tot de natie waarin we ons begeven en de nationaliteit die hier bij hoort. Deze natie wordt gevormd, bevestigd, maar ook veranderd door voortdurende onderhandelingen waarin verschillen tussen mensen worden benadrukt en categorieën worden gecreëerd (Zhao 2019, 1260).

Groepen en sociale identiteiten zijn exclusief, wat betekent dat niet iedereen kan deelnemen aan een bepaalde sociale identiteit. Een gedeelde Europese identiteit kan zichzelf bijvoorbeeld alleen definiëren in contrast met een Midden-Oosterse identiteit. Er zijn situaties waarin etniciteit hierbij geen grote rol speelt, maar er zijn ook situaties waarin etniciteit als verdedigingsmechanisme dient om mensen in en uit te sluiten. Iemands etnische identiteit wordt gevormd in relatie tot etnische classificatie en categorieën waartoe iemand wel of niet behoort (Eriksen 2010, 71). Racisme kan zo bijvoorbeeld dienen als basis voor het afbakenen van grenzen van een natie door mensen uit te sluiten op basis van bijvoorbeeld burgerschap, cultuur, religie en genealogische afkomst (Yuval-Davis 1993). Het wordt op veel plekken niet meer geaccepteerd om de term 'ras' te gebruiken als biologisch construct, maar toch zijn uiterlijke verschillen tussen mensen op veel plekken nog steeds een voorspeller voor welke menselijke groepen in- en uitgesloten worden (Smedley en Smedley 2005, 22).

Erikson stelt dat identiteit geïntegreerd moet worden in cultuur zodat er een eenheid bestaat tussen persoonlijke en culturele identiteit (Erikson 1986, 20). Binnen de adoptieve verwantschapsvorm hebben de kinderen echter vaak een andere culturele achtergrond dan hun ouders en bestaan er verschillen in uiterlijk (Baden en Steward 2000, 309-313). Geadopteerde kinderen van Aziatische komaf leren binnen hun Nederlandse gezin om 'wit' te zijn, maar zij weten ook hoe het is om een Aziatisch uiterlijk te hebben. Een geadopteerde kan zijn eigen identiteit beschouwen als wit, terwijl hij door stereotypingen en racistische opmerkingen inziet dat hij ook tot een andere raciale groep behoort (Zastrow 1977 in Baden en Steward 2000, 320-321). Wanneer geadopteerden opmerkingen krijgen die gerelateerd zijn aan hun uiterlijk impliceert dit een confrontatie tussen de twee landen van oorsprong die bij deze persoon horen

(Irhammar 1997 in Lindblad en Signell 2008, 47). Uitgaande van het gedachtegoed dat een witte huidskleur vaak de norm is in Westerse landen, wat in hoofdstuk 2.2 besproken zal worden, beargumenteren wij dat geadopteerden een gevoel kunnen ervaren dat zij niet voldoen aan deze norm, wat invloed zou kunnen hebben op het gevoel van *belonging* dat zij ervaren.

Om met deze confrontatie tussen de twee etnische identiteiten om te kunnen gaan adviseert Zastrow (1977 in Baden en Steward 2000, 320-321) dat geadopteerden zichzelf bloot zouden moeten stellen aan de geschiedenis en cultuur van het land van herkomst. Hierdoor zouden ze over meer kennis beschikken wat betreft betekenis en waarden geassocieerd met hun eigen uiterlijk, waardoor zij een positief beeld van zichzelf kunnen krijgen en met deze situatie om kunnen leren gaan.

Dit ligt in lijn met wat Ferguson et al. (2016, 168) schrijven over *remote enculturation*. Zij stellen dat kinderen die geen of weinig kennis hebben over hun geboorteplek kennis hierover kunnen opdoen door deze ‘enculturatie op afstand’. Volgens hen helpt dit met het geven van betekenis aan jezelf, je identiteit en je afkomst. Dit zou bijvoorbeeld kunnen inhouden dat een geadopteerd kind contact heeft met zijn of haar biologische ouders in China, of dat hij of zij het land bezoekt. Waar traditionele enculturatie altijd te maken heeft met ouders of anderen die het kind encultureren kan *remote enculturation* ook door een persoon zelf begonnen worden (Ferguson et al. 2016, 168).

Zoals eerder beschreven is in veel Westerse landen een witte huidskleur de norm en vaak een positie van privilege die historisch, sociaal, politiek en cultureel gecreëerd is (Berg 2008 en Frankenberg 1993 in Zhao 2019, 1265). Het vraagstuk rondom iemands nationale of etnische identiteit en gevoel van *belonging* gaat daarom niet over of iemand wit is of niet, maar over in hoeverre iemand zichzelf positioneert, of gepositioneerd wordt, als wit.

Belonging kan volgens Mee en Wright (2009, 772) gedefinieerd worden als een begrip dat gaat over de connectie van een bepaalde zaak aan een bepaalde plek. *Belonging* wordt vaak bekeken vanuit geografie omdat er wordt aangenomen dat bepaalde mensen op bepaalde plekken thuishoren. Toch is *belonging* een begrip dat niet zo makkelijk gedefinieerd kan worden. Een gevoel van *belonging* kan voor mensen soms dubbel voelen doordat ‘thuis’ en ‘belonging’ niet dezelfde plek hoeven aan te duiden (Mee en Wright 2009, 772-773).

Volgens Dixon en Durrheim (2004, 459) hebben, naast externe perspectieven, ook autobiografische factoren, persoonlijke ervaringen en herinneringen invloed op het gevoel van *belonging* dat iemand ervaart. De aanwezigheid van familie op een bepaalde belangrijke plek draagt zo bijvoorbeeld positief bij aan een gevoel van *belonging* (Antonisch 2010, 647). Het gevoel van *belonging* dat geadopteerden in het land ervaren waarin zij wonen heeft daarom vaak te maken met onderdeel zijn van een familie, het samen opgroeien en het delen van dezelfde cultuur (Kim et al. 2010, 183).

Kinderen worden vanaf hun geboorte gesocialiseerd door ouders, leeftijdsgenoten en de gemeenschap waarin ze zich bevinden (Ferguson et al. 2016, 166). Dit is onderdeel van het proces van enculturatie. Enculturatie gaat over het overbrengen van aspecten van een cultuur. Door enculturatie ontwikkelen kinderen onder meer interpretaties, representaties, verwachtingen en gevoelens op basis van hun sociaal-culturele context. Door deze aspecten van de sociaal-culturele context te begrijpen hebben ze het gevoel dat ze thuishoren in een gemeenschap (Poole 1994, 834-840). Dit heeft betrekking op het begrip *belonging* omdat dit gevoel deels gecreëerd wordt door enculturatie.

Wat uit bovenstaande theorieën geconcludeerd kan worden is dat geadopteerden de ervaring kunnen hebben dat zij zich in een ‘tussenin-positie’ bevinden wanneer het gaat om hun etnische identiteit en gevoel van *belonging* (Zhao 2019, 1262).

Omdat identiteit en een gevoel van *belonging* dus deels worden gevormd door invloeden van buitenaf en deels door familie kan er een verwarring ontstaan tussen de Nederlandse en Chinese identiteit. Geadopteerden kunnen worden beschouwd als wit, maar ook worden gezien als ‘de Ander’ door bijvoorbeeld racistische opmerkingen van anderen. Dit kan een negatieve invloed hebben op het gevoel van *belonging* in Nederland. Aan de andere kant kunnen zij juist een gevoel van *belonging* ervaren door zich een onderdeel te voelen van hun Nederlandse familie. Deze gevoelens kunnen ook naast elkaar bestaan.

Familie heeft niet alleen invloed op *belonging*, het heeft ook invloed op de identiteitsontwikkeling van een kind. In de volgende paragraaf zal het verband tussen adoptiefamilie, biologische familie en identiteit en *belonging* worden behandeld.

1.3.2 Verwantschap, identiteit en *belonging*

Doordat er binnen een adoptieve verwantschapsvorm geen biologische band is tussen ouder en kind en zij qua uiterlijk niet op elkaar lijken zou een gevoel van continuïteit en gezamenlijke geschiedenis kunnen ontbreken, terwijl dit gevoel juist kan bijdragen aan de

identiteitsconstructie van een kind (Warner 1991 in Richards 2012, 104). Het gebrek aan informatie over afkomst zou daarnaast een obstakel kunnen zijn bij het opbouwen van een samenhangend biografisch verhaal. Geadopteerden hebben te maken gehad met discontinuïteiten in hun familieverhaal en missen veel informatie over hun biologische ouders en het leven vóór hun adoptie. Dit kan er ook weer voor zorgen dat er minder continuïteit gevoeld wordt met de familiegeschiedenis (Grotevant 1997 in Barrosso en Barbosa-Ducharne 2019, 877).

Geadopteerde kinderen wonen niet bij de ouders op wie zij het meeste lijken en mede hierdoor kan volgens Nickman et al. (2005) de identiteitsontwikkeling van geadopteerden gecompliceerd zijn. Dit komt onder andere door het belang voor kinderen om zich te kunnen vergelijken met hun ouders. Persoonlijke identiteit heeft dan ook te maken met uniekheid en overeenkomsten. Wanneer personen zich met anderen kunnen vergelijken in een bepaalde sociale groep als familie wordt er verbondenheid met hen ervaren (Madsen en Van Naerssen 2003, 62). Deze identificatie is belangrijk voor de vorming van een individu (Freud 1920 in Marre en Bestard 2009, 2). Herkenning, gelijkens en een vertrouwd gevoel zien veel mensen als een vanzelfsprekend gegeven. Een gesprek over op wie een kind lijkt komt veel voor. Geadopteerde kinderen zien vaak echter geen, of geen volledige herkenning en gelijkens tussen zichzelf en hun ouders, wat kan leiden tot een moeilijkere identificatie (Ando 1995 in Grotevant 1997, 8). Volgens Cahn (2009 in Leighton 2012, 64) kan dit, in combinatie met een gebrek aan kennis over biologische ouders, leiden tot een gevoel van verwarring omtrent identiteit.

Leighton (2012, 64) beargumenteert verder dat onzekerheid over biologische achtergrond de psychologische ontwikkeling kan belemmeren en kan leiden tot emotionele en psychische problematiek. Deze problematiek is vaak een gevolg van de vroege kindertijd in China en het overgedragen worden aan andere ouders. Door de achtergrond die ze hebben in weeshuizen en eventuele verwaarlozing bestaat de kans op hechtingsproblematiek (van den Dries et al. 2009, 410).

Er zijn verschillende theorieën over in hoeverre geadopteerde kinderen een verhoogd risico hebben om psychische problemen te ontwikkelen. De bronnen die deze theorieën beschrijven zijn weliswaar wat gedateerd, maar relevant omdat de inhoud nog steeds van invloed is op de identiteitsontwikkeling van, onder andere, geadopteerden. De psychoanalytische theorie stelt dat adoptie kan zorgen voor identiteitsproblemen door de twijfels die er bestaan over de ware omstandigheden rondom de geboorte van de geadopteerde en omdat het kind zich met twee

ouderparen kan identificeren in plaats van één (Brodzinsky et al. 1984, 582). De ethologische theorie suggereert eveneens dat geadopteerde kinderen een verhoogd risico hebben om emotionele problemen te ontwikkelen, maar alleen wanneer er sprake was van een verstoring tijdens primaire relaties. Alleen geadopteerde kinderen die door verschillende mensen zijn verzorgd of die weggehaald zijn na het ontstaan van hechting zouden volgens deze theorie dus een risico zijn (Bowlby 1969, 1973).

Om identiteits- en emotionele problemen op te lossen kan het voor geadopteerden belangrijk zijn om op zoek te gaan naar biologische familie. Vaak willen geadopteerden door een vondst van biologische familie een compleet autobiografisch verhaal en medische informatie verkrijgen (Tieman, van der Ende en Verhulst 2008, 678). Openheid binnen het gezin is volgens ons hierbij erg belangrijk. Kirk (1964 in Brodzinsky et al. 1984, 582) stelt namelijk dat er psychische problemen zouden kunnen ontstaan bij geadopteerde kinderen wanneer ouders niet over de adoptieve verwantschapsvorm praten waarin ze zich bevinden.

1.4 Ouderschap en verwantschap

Linde Theunissen

Een geadopteerd kind heeft mogelijk het gevoel bij twee etniciteiten of nationaliteiten te horen, een gevoel dat de meeste kinderen niet zullen hebben. Ook qua verwantschapsvorm binnen het gezin is de situatie anders dan bij andere kinderen. Mede hierdoor zorgt het concept adoptie binnen het antropologisch debat voor de vraag wat ouderschap en *verwantschap* eigenlijk zijn (Howell 2009).

De gangbare concepties van familie, verwantschap en moederschap zijn in de laatste jaren verbreed. Zo wordt in de literatuur steeds meer gedacht over verwantschap als een sociaal construct (Jones en Hackett 2011, 4), en niet als iets dat gevormd wordt door biologie. Bij adoptie wordt verwantschap in eerste instantie gevormd door de wet (Logan 2012, 39). Antropoloog Schneider (in Pande 2016, 120) schreef als een van de eersten over andere vormen van familierelaties dan de traditionele biologische familierelaties. Hij concludeerde dat de traditionele verwantschapsrelaties niet in alle culturen worden gezien als de gangbare vorm van familie (Pande 2016). Ook in Nederland zijn er veel verschillende soorten ouders en verschillende manieren om een gezin te hebben. Bijvoorbeeld homoseksuele en lesbische ouders, draagmoederschap, en het adopteren van een kind zorgen voor een andere manier van verwantschap dan bij het traditionele idee van een gezin (Carsten 2000). Daarnaast zijn

samengestelde gezinnen een relatief veelvoorkomend voorbeeld hiervan (Grolus 2007, 2). Ook bij *remote enculturation*, zoals eerder benoemd in hoofdstuk 1.3.1, vindt er een speciale manier van verwantschap plaats. Geadopteerde kinderen zoeken en onderhouden bijvoorbeeld contact met hun biologische ouders of krijgen op afstand de cultuur van hun biologische ouders mee terwijl ze opgroeien. Het speciale hieraan is dat het kind zelf in bepaalde mate invloed kan hebben op de verbinding met de biologische ouders en de cultuur.

Een gemeenschappelijk leven en ervaringen lijken bij deze niet-traditionele gezinnen net zo goed verwantschapsrelaties te construeren als genen of biologische afkomst. Dit proces van '*kinning*' omvat namelijk niet alleen het medische of lichamelijke proces van conceptie, zwangerschap en geboorte (Pande 2016). Bij alternatieve vormen van ouderschap zoals hierboven beschreven is er niet altijd sprake van gedeelde genen of een bevalling, maar er is wel sprake van een andere manier waarop de ouder moeite heeft moeten doen om het kind te kunnen krijgen. Dit zou gezien kunnen worden als een manier voor niet-biologische ouders om verwantschapsbanden te construeren door te focussen op de bijdrage die ze hebben geleverd en gaan leveren aan het leven van het kind (Pande 2016). In het geval van adoptieouders zou dit het lange adoptietraject kunnen zijn (Marre 2009), en de opvoeding en liefde die ze het kind (gaan) geven. Maar ook andere aspecten dragen bij aan het proces van '*kinning*' in het geval van adoptie. Na de 'bureaucratische zwangerschap', waarin de adoptieaanvraag van de ouders verwerkt wordt, zien ze voor het eerst hun toekomstige kind. Al is het wellicht op een foto, het is volgens Marre (2009) theoretisch gezien toch te vergelijken met ouders die hun kind na de geboorte voor het eerst zien. Ouders gaan op zoek naar gelijkenissen tussen zichzelf en het kind op de foto, en stellen zich de toekomst met hun kind voor. Zo'n foto kan op deze manier al zorgen voor een band die de ouders voelen met het kind, voordat ze het kind echt hebben ontmoet. Dit draagt bij aan het proces van '*kinning*' (Marre 2009).

Concluderend is er geen eenduidige definitie van verwantschap. Volgens Howell (2009) zijn families met geadopteerde kinderen verwanten, net als families met biologische kinderen. Op basis van de hiervoor aangehaalde antropologische bronnen concluderen wij dat er inderdaad veel verschillende manieren zijn om kinderen te krijgen en familiebanden te construeren. Wij delen dus het perspectief van Howell en zien ouders en hun adoptiekinderen als verwanten. Hoe geadopteerde kinderen en hun ouders hun verwantschap ervaren en hoe dit tot stand is gekomen

is interessant om te benaderen vanuit een antropologische invalshoek. We sluiten hiermee met ons onderzoek aan bij een lange traditie van verwantschap studies.

In het volgende hoofdstuk zullen we de besproken concepten plaatsen in onze onderzoekscontext.

Hoofdstuk 2: Transnationale adoptie in Nederland

Linde Theunissen en Laura Trommel

Onze hoofdvraag, ‘Welke perspectieven en alledaagse ervaringen hebben uit China geadopteerde kinderen en hun ouders in Nederland betreffende de adoptieve verwantschapsvorm waarin ze zich bevinden?’, plaatsen wij in dit hoofdstuk in de Nederlandse context. We zullen in dit hoofdstuk daarom aandacht geven aan de adoptie vanuit China naar Nederland, ideeën over verwantschap en adoptie in Nederland en de online groepen en activiteiten voor onze doelgroepen.

2.1 Adoptie vanuit China naar Nederland

Linde Theunissen

China heeft in het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw haar wetgeving zo aangepast dat er kinderen naar het buitenland geadopteerd konden worden. China was hiermee de 56e staat die mensen uit andere landen toeliet hun kinderen te adopteren (McBride 2016, 1-2). De adoptie vanuit China naar het buitenland is uniek vergeleken met die vanuit andere landen vanwege de eenkindpolitiek die in China gold tussen 1979 en 2015 (Feng 2016). Wanneer er ondanks deze politiek toch een tweede zwangerschap plaatsvond, moest hiervoor een ‘oplossing’ gezocht worden. Om verschillende redenen hadden zonen de voorkeur. Omdat ouders maar een kans hadden om een kind te krijgen, en ze het liefst een zoon wilden, werd er voor veel eerstgeborene dochters een andere ‘oplossing’ gezocht. Veel meisjesbaby’s werden geaborteerd nadat het geslacht bekend was gemaakt bij een echo. Wanneer er geen abortus gepleegd werd, werden meisjesbaby’s te vondeling gelegd of naar een weeshuis gebracht. Er wordt geschat dat ongeveer 95% van de kinderen die vanuit China naar een ander land geadopteerd worden, meisjes zijn (Ebenstein 2008). In Nederland is het aantal aanvragen voor adopties vanaf 1995 bekend bij het CBS. Vooral de jaren 2001 tot en met 2005 vallen op, hierin vond er een piek plaats in het aantal gezinnen dat betrokken was bij een adoptie. Elk van deze jaren waren dit meer dan duizend gezinnen, die soms meerdere kinderen tegelijk adopteerden (CBS 2008). Het aantal aanvragen voor adopties uit het buitenland is vanaf 2010 elk jaar afgenomen. Waar in 2010 nog 705 kinderen uit het buitenland zijn geadopteerd naar Nederland, waren dit er in 2019 maar 145. Een groot deel van de geadopteerden in Nederland komt uit China. Deze geadopteerden zijn tussen de 0 en 25 jaar geleden geadopteerd, dus deze mensen

zullen nu waarschijnlijk niet veel ouder dan dertig zijn. Van deze geadopteerden is het overgrote deel vrouw (Nederlands Jeugdinstituut 2020).

In de loop der jaren zijn in Nederland verschillende organisaties en verenigingen opgericht rondom adoptie. Zo zijn er verenigingen voor geadopteerden, een stichting voor afstandsmoeders en belangenorganisaties voor ouders die hebben geadopteerd. Ook is er een adoptietijdschrift uitgegeven (Juffer 2012, 11). Al deze partijen zijn op een bepaalde manier betrokken bij de gang van zaken rondom de adoptie van kinderen in Nederland en kunnen invloed hebben op de ervaringen van geadopteerden en hun ouders.

2.2 Ideeën over verwantschap en adoptie in Nederland

Laura Trommel

Tijdens het debat rondom adoptie naar Nederland in 2016 werd door de Raad van Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) een stop op transnationale adoptie uit bepaalde regio's aanbevolen. Binnen deze oproep schijnen volgens De Blank (2019, 33) de perspectieven van het Nederlandse gedachtegoed door. Het beleidsadvies dat RSJ gaf was gebaseerd op het argument dat transnationale adoptie een kind ervan weerhoudt om op te groeien in zijn of haar 'eigen land'. Volgens hem naturaliseert dit standpunt het idee dat de plek waar geadopteerden toe behoren het geboorteland is. Het gevoel van *belonging* met het land van oorsprong zou hierdoor dus geschonden worden. Het probleem met deze stelling, volgens De Blank, is dus dat *belonging* wordt neergezet alsof het niet flexibel is, alsof er niet over gediscussieerd kan worden. Daarnaast bestaat er volgens hem vaak de assumptie dat de persoonlijke identiteiten van geadopteerden, bijvoorbeeld door fraude tijdens het adoptieproces, volledig incorrect zijn. Hierdoor ontstaat het idee dat iemand alleen zijn of haar identiteit kan vinden door te weten wie degene was voor het adoptieproces (De Blank 2019, 33-35). Hier wordt, gebaseerd op de hiervoor genoemde theorie van Côté (1996, 421), dus onterecht geconcludeerd dat een identiteit volledig ontwikkelt op basis van iemands verleden. Côté stelt namelijk dat identiteit voor een deel wordt gevormd in relatie tot de natie waarin we ons nu begeven en de nationaliteit die hierbij hoort.

Ook bestaat volgens De Blank (2019, 37) in Nederland het idee dat de plek waar iemand geboren is en waar iemand vandaan komt de meest 'echte' plek van afkomst is. Dit zou de plek zijn waar iemand 'meer vandaan komt' dan uit Nederland. Daarom krijgen geadopteerden vaak

persoonlijke vragen die anderen vaak niet krijgen zoals: Waar kom je écht vandaan? Een antwoord dat gebaseerd is op Nederland is dan vaak niet genoeg.

Tijdens en als reactie op het debat rondom adoptie in 2016 werd in Nederlandse media aandacht gegeven aan geadopteerden die blij en dankbaar waren voor hun adoptie. De dankbaarheid en het begrijpen van de adoptie werd hierbij groots uitgelicht in bijvoorbeeld tijdschrift LINDA, terwijl er weinig aandacht werd geschonken aan het ontbreken van informatie over afkomst en familie (Borren 2016). Dit staat ook in lijn met wat Lindblad en Signell (2008) schrijven over het feit dat dankbaarheid wordt verwacht van geadopteerden.

Naast dat er in Nederland dus een bepaalde gedachtegang heerst over de adoptieve verwantschapsvorm wordt er volgens Wekker (2007 in De Graeve 2014, 65) in Nederland vanuit een perspectief gekeken waarbij wit niet als een kleur wordt gezien. Wit geldt dus als de norm waartegen al het andere wordt afgewogen. Wekker (2016, 39) stelt daarnaast ook dat Nederland zichzelf ziet als tolerante, kleine en nette etnische natie die kleurenblind is en vrij van racisme. Chinees geadopteerden krijgen echter wel te maken met racisme. Denigrerende en stigmatiserende voorstellingen van ‘gekleurde’ mensen zijn volgens haar dan ook (onbewust) opgenomen in het alledaagse Nederlandse taalgebruik en in de samenleving.

Veel geadopteerden die participeerden in dit onderzoek waren woonachtig in kleine dorpen waarin het overgrote deel van de bevolking wit was. Volgens De Graeve (2014, 65) zorgt dit voor een confronterende realiteit waarin geadopteerden te maken kunnen krijgen met uitsluiting. Dit zou volgens haar ook invloed hebben op het zelfbeeld en welzijn van geadopteerden met een niet-witte huidskleur.

Racisme lijkt in de afgelopen jaren toch wat meer aandacht te hebben gekregen in het Nederlandse nieuws. In de laatste tien jaar is zo bijvoorbeeld de discussie rondom Zwarte Piet, behorende tot het Nederlandse Sinterklaasfeest, flink opgewaaid. Mensen die tegen het bestaan van Zwarte Piet protesteerden vonden het karakter een racistisch stereotype van zwarte mensen en vonden dat het uiterlijk aangepast moest worden. Dat Zwarte Piet een racistisch stereotype van zwarte mensen was, is in 2014 dan ook verondersteld door de Rechtbank van Amsterdam (Rodenberg en Wagenaar 2016, 716-724).

De aandacht die er is voor racisme tegen zwarte mensen proberen sommigen ook te bereiken voor mensen van Aziatische afkomst. Zo is er in 2020 in Nederland een organisatie genaamd 'Asian Raisins' opgericht die opkomt voor de belangen van Aziaten op het gebied van racisme. Ze proberen via aansprekende en proactieve campagnes sociale problemen zichtbaar en bespreekbaar te maken. Ze hopen te bereiken dat (onbewust) racisme en discriminatie uitgebannen wordt (Asian Raisins 2020).

Voor Aziatisch geadopteerden kan deze organisatie van groot belang zijn omdat zij vaak te maken krijgen met racisme in de vorm van micro-agressies. Dit houdt in dat er subtiele opmerkingen worden gemaakt of handelingen worden uitgevoerd die iemand van een gemarginaliseerde groep onbewust of onbedoeld bevooroordeelt (Zhang, Zhang en Pinderhughes 2019, 285). Vaak zijn de daders van dit racisme zich onbewust van de impact die dit heeft op geadopteerden. Zo kan iemand ook een bepaalde vraag stellen uit interesse die, zonder dat die persoon zich daarvan bewust is, een geadopteerde vernedert (Sue et al. 2007 in Zhang, Zhang en Pinderhughes 2019, 285). Deze opmerkingen en vragen kunnen een grote impact hebben op geadopteerden omdat ze deze opmerkingen kunnen internaliseren.

Om over dit soort problemen te praten wordt er door Chinees geadopteerden vaak contact gezocht met lotgenoten. Dit soort contact wordt bijvoorbeeld via online groepen tot stand gebracht, waar in de volgende paragraaf op in zal worden gegaan.

2.3 Online platforms voor geadopteerde Chinese Nederlanders en hun ouders

Linde Theunissen

Mensen kunnen online samenkomen op websites met bijvoorbeeld forums, maar vooral sociale media worden veel gebruikt voor online groepen. De online 'spaces' worden soms gezien als een andere wereld dan de offline wereld. Miller (2016) ziet sociale media en andere online 'spaces' als een onderdeel van het dagelijks leven, net als de telefoon (Miller 2016). Mensen in online groepen hebben vaak dezelfde interesses of doen dezelfde activiteiten. Een factoranalyse wees op vier verschillende behoeften waar Facebookgroepen in voorzien. Dit zijn sociale behoeften, entertainment, *self-status seeking* en informatie. Mensen die participeren in Facebookgroepen voor sociale behoeften willen nieuwe mensen ontmoeten en met hen praten. Daarnaast willen ze graag peer support en het gevoel lid te zijn van een community (Park et al.

2009). Dit lijkt te duiden op een wens naar het gevoel van *belonging*, een gevoel waarvan geadopteerden uit China aangeven ermee te worstelen.

Er zijn meerdere manieren waarop van China naar Nederland geadopteerden online contact zoeken met elkaar. Bijvoorbeeld via Stichting Adoptiepedia, een belangenorganisatie voor Chinees geadopteerden in Nederland. Deze organisatie is actief op Facebook en Instagram, waar ze verhalen delen van geadopteerden, waarop anderen kunnen reageren. De verhalen gaan bijvoorbeeld over de reden dat iemand geadopteerd is, hoe het proces is verlopen en hoe de betreffende persoon dit heeft ervaren. In de reacties laten anderen weten soortgelijke ervaringen te hebben, of dat ze het leuk en interessant vonden om te lezen. Adoptiepedia organiseert ook online activiteiten waarin geadopteerden of andere geïnteresseerden samen bijvoorbeeld Chinese nieuwjaar vieren of dumplings maken. Deze activiteiten worden goed bezocht, en de community van Adoptiepedia is in het afgelopen jaar sterk gegroeid. Hieruit blijkt dat er behoefte is vanuit geadopteerden om contact te zoeken met andere geadopteerden, en zich bezig te houden met het onderwerp adoptie.

Voor ouders zijn verschillende besloten Facebookgroepen te vinden, zoals de twee gelijknamige groepen ‘Adoptie uit China’. Deze groepen zijn privé, en er wordt in de beschrijving duidelijk benoemd dat alleen ouders van kinderen uit China of volwassen geadopteerden uit China worden toegelaten. ‘Adoptie uit China...Limburg’ is ook een van de Facebookgroepen, en in de beschrijving hiervan noemen ze het doel van de groep: het stellen van vragen en uitwisselen van ervaringen en tips rondom het thema van geadopteerde kinderen. In deze Facebookgroepen komen ouders dus bij elkaar om te praten over thema’s die samenhangen met adoptie.

In de hierop volgende empirische hoofdstukken zal dan ook onder andere aandacht worden gegeven aan online groepen en het dagelijks leven van geadopteerden en hun ouders.

Hoofdstuk 3: Verwantschap en identiteit

Laura Trommel

Dit hoofdstuk zal betrekking hebben op de ervaringen en perspectieven van Chinees geadopteerden betreffende de adoptieve verwantschapsvorm waarin ze zich bevinden. Deze vorm van verwantschap heeft een specifieke invloed op de ontwikkeling van identiteit. Geadopteerde kinderen hebben vaak een gebrek aan kennis over familie en afkomst, wat invloed heeft op de manier waarop hun identiteit tot stand komt. Om identiteitsvragen te beantwoorden gaan veel geadopteerden op zoek naar familie en *roots* in China. Daarnaast kan de adoptiegeschiedenis van geadopteerden zorgen voor emotionele problematiek, waar in hoofdstuk 3.3 op ingegaan zal worden.

3.1 Identiteitsvragen

“Het zijn vooral de identiteitsproblemen. De laatste trigger was dat *familielid* [...] probeerde zwanger te worden samen met haar partner, en dat het uiteindelijk ook is gelukt, maar dat heeft mijzelf wel heel erg aan het denken gezet over hoe families tot stand komen en dat mijn moeder in eerste instantie ook op die manier kinderen wilde krijgen. En als ik hen daar dan over hoorde praten, over dat proces, dan deed dat mij best wel pijn, omdat ik het gevoel kreeg een tweede keuze te zijn.”⁴

Voor Sophie, 21 jaar oud, was bovenstaande gebeurtenis een laatste duwtje in de rug om zich te storten in het veelomvattende onderwerp adoptie. Toen Sophie vijf dagen oud was is ze gevonden en in een weeshuis komen te wonen. Ze is geadopteerd uit China toen ze bijna een jaar oud was. Na haar adoptie is ze opgegroeid in een gezin met Nederlandse ouders en een Chinees zusje.

Het ervaren van een gevoel dat zij een tweede keuze zou zijn was lastig voor Sophie. Onder andere door er veel over te praten met haar moeder heeft ze de situatie beter leren accepteren en ervaart ze er meer rust over. Voor Sophie was het van groot belang dat haar gevoelens werden erkend en begrepen. Zij is onder geadopteerden zeker niet de enige die het belang van erkenning groot acht. Op de sociale media van stichting Adoptiepedia wordt duidelijk dat er met (h)erkenning wordt gereageerd op de gedeelde persoonlijke verhalen van geadopteerden.

---

⁴ Online interview met Sophie op 11 februari 2021

Veel van de verhalen gaan over de zoektocht naar persoonlijke identiteit en biologische familie in China.

Alle geadopteerden die hebben deelgenomen aan dit onderzoek hebben overeenkomstig dat ze ooit gescheiden zijn van hun biologische familie en zo goed als niets meer weten van de periode dat ze nog in China waren. Daarnaast hebben zij na hun adoptie het grootste gedeelte van hun jeugd doorgebracht in Nederland. Volgens de deelnemers aan livecast ‘Een geadopteerde kleur’⁵ hebben geadopteerden daarom een tweeledige identiteit die bestaat uit een Chinees en een Nederlands gedeelte. Door het gebrek aan kennis over het Chinese deel kunnen geadopteerden het gevoel hebben dat er een deel van hun identiteit mist. Daarnaast voelen sommige geadopteerden zich Chinees en anderen helemaal niet of deels. Door hun uiterlijk kunnen geadopteerden hun Aziatische afkomst niet ontkennen, wat sommigen in bepaalde periodes van hun leven liever wel hadden gewild.

Het gebrek aan kennis over de periode in China kan dus zorgen voor een incompleet gevoel wanneer het gaat om hun persoonlijke identiteit. Door het ontbreken van details, over bijvoorbeeld biologische ouders en geboorteplaats, ontstaan er veel vragen. Deze vragen gaan meestal een grotere rol spelen wanneer de adolescentie wordt bereikt omdat ze dan steeds intensiever op zoek gaan naar zichzelf. Dit staat in lijn met de ideeën die Grotevant (1997 in Barroso en Barbosa-Ducharme 2019, 877) over dit onderwerp heeft. Hij stelt dat het ontbreken van informatie over je afkomst een obstakel kan zijn bij het opbouwen van een samenhangend biografisch verhaal. Daarom kunnen wij stellen dat de identiteitsontwikkeling van geadopteerden wordt beïnvloed door de eigenschappen van de adoptieve verwantschapsvorm waarin ze zich bevinden.

Volgens Nickman et al. (2005) is het voor identiteitsontwikkeling belangrijk om je te kunnen identificeren met anderen. Vergelijking met ouders is hiervoor belangrijk en door overeenkomsten te zien kan verbinding ontstaan. Sophie vindt het soms jammer dat ze niet op haar ouders lijkt. Haar ouders weten daardoor ook niet hoe het is om anders uit te zien, vooral in het witte dorp waarin ze is opgegroeid. Daarnaast stelt ze dat het soms lastig kan zijn om zichzelf te herkennen in haar ouders omdat ze niet zo op elkaar lijken.

---

⁵ Livecast ‘Een geadopteerde kleur’ op 16 maart 2021, via Pakhuis de Zwijger.

De meeste geadopteerden ervaren echter veel verbinding met hun ouders. Families worden over het algemeen als hecht bestempeld. Wij beargumenteren dat deze goede band te maken heeft met het enculturatieproces dat kinderen ondergaan. De kinderen krijgen interpretaties, representaties, verwachtingen en gevoelens mee op basis van een sociale en culturele context (Ferguson et al. 2016, 166). Daardoor hebben zij kennis van deze context en voelen zij zich hierin thuis.

Door een van de participanten werd dan ook opgemerkt dat een bloedband niet nodig is voor verbondenheid of een hecht gezin. Familie is niet altijd gerelateerd aan het hebben van dezelfde uiterlijke kenmerken. Veel geadopteerden vinden ook dat ze qua innerlijk wel op hun ouders lijken. Door lange tijd bij dezelfde mensen te wonen en op een bepaalde manier opgevoed te worden neem je sommige eigenschappen over. Zo viel bijvoorbeeld op dat Sophie en haar moeder Gemma op precies dezelfde manier praten, terwijl ze geen bloedband hebben. Hieruit blijkt dat een adoptieve verwantschap dus een sociaal geconstrueerde vorm van verwantschap is. Hiervoor is geen bloedband nodig, zoals eerst voornamelijk werd gedacht (Jones en Hackett 2011, 4).

Toch geven veel geadopteerden aan dat zij het ingewikkeld vinden dat zij zichzelf qua uiterlijk niet, of minder goed, kunnen vergelijken met hun ouders. Door de onbekende herkomst van bepaalde kenmerken vinden zij het soms lastig om te begrijpen waarom ze zijn zoals ze zijn. Mede hierdoor zijn veel geadopteerden op zoek naar naar hun *roots* in China.

3.2 Op zoek naar *roots* en familie

De ingeving om zich te verdiepen in adoptie en te gaan zoeken naar *roots* ontstaat vaak in de adolescentie van geadopteerden. Zoals beschreven in hoofdstuk 3.1 worden aspecten van identiteitsontwikkeling tijdens de adolescentie steeds belangrijker (Grotevant 1997 in Barroso en Barbosa-Ducharme 2019, 877).

Geadopteerden zijn benieuwd naar de herkomst van hun uiterlijk en bepaalde karaktertrekken. Een eventuele vondst van biologische familie zou ervoor zorgen dat vragen rondom bijvoorbeeld innerlijke en uiterlijke kenmerken beantwoord worden. Daarnaast ontbreekt er informatie over de plek van afkomst. Doordat veel geadopteerden altijd op zoek zijn, niet weten waar ze vandaan komen en het verleden niet af kunnen sluiten, kunnen zij een gevoel van onrust ervaren. Hierdoor kunnen geadopteerden zich alleen en onbegrepen voelen. Dit is onder andere

een reden om contact te zoeken met andere geadopteerden, waar op ingegaan zal worden in hoofdstuk 4.3.

Onder de geadopteerden zijn veel DNA-testen afgenomen om de kans op een vondst te vergroten, maar het is volgens velen belangrijk om realistisch te blijven en te realiseren dat de kans hierop klein is. Vooral voor Chinees geadopteerden is deze kans klein omdat de meeste van hen anoniem zijn afgestaan door hun ouders, als gevolg van de eenkindpolitiek die in werking was tot 2015. Toch houden veel geadopteerden hoop. Ook Sophie is op zoek naar haar biologische ouders. Zij vertelt hierover:

“Ik ben meer gaan nadenken over mijn biologische familie. Meer gaan nadenken over wat hen ertoe heeft gezet om mij, volgens de papieren dan, te vondeling te leggen. [...] Ik ben wel op zoek naar mijn biologische ouders, maar niet super actief. [...]. In het meest ideale scenario hoop ik dat ik er een familie bij heb en dat ik ook antwoord krijg op vragen. En niet alleen: waarom ben ik afgestaan of hoe was dat voor jullie, maar ook vragen waarvan ik denk dat het belangrijk is om er antwoord op te krijgen, zoals medische dingen.”⁶

Kennis over biologische ouders is iets dat veel grote vragen beantwoordt, volgens de vier participanten die hun biologische ouders hebben ontmoet. Anne vertelt hierover het volgende:

“Ik ben heel blij met wat ik heb gevonden in China. Dingen te zien van: oh ja, hier lijkt ik een beetje op, of dit heb ik van die. [...]. Sommige dingen zijn echt wel erfelijk, maar ik heb ook heel veel van mijn ouders, familie en vrienden hier. Maar ik zie het echt als een mooie aanvulling, [...].”⁷

De ontmoeting gaf deze vier participanten rust omdat ze antwoord kregen op vragen rondom hun afkomst. Daarnaast konden zij het vraagstuk rondom vergelijking met ouders afsluiten, wat hen meer zekerheid geeft wat betreft hun identiteit. Een incompleet verhaal werd door deze ontmoetingen compleet. Dit komt overeen met de theorieën van Madsen en Van Naerssen (2003, 62) en van Freud (in Marre en Bestard 2009, 2). Zij stellen dat de identificatie met biologische ouders belangrijk is voor de vorming van een individu. Daarnaast zou het ervoor

---

⁶ Online interview met Sophie op 11 februari 2021

⁷ Online interview met Anne op 18 maart 2021

zorgen dat er verbondenheid wordt ervaren met de biologische ouders, waar andere geadopteerden deze verbondenheid niet kunnen ervaren door het gebrek aan kennis.

Sommige geadopteerden hebben echter twijfels over de toegevoegde waarde van het vinden van biologische familie. Zij stellen dat het meer vragen zou kunnen oproepen dan dat er vragen beantwoord worden. Daarnaast wordt er gedacht dat het lastig is om een hechte band met de biologische ouders op te bouwen, omdat er weinig overeenkomsten zijn tussen de verschillende levens. Het opbouwen van een band zou moeite en tijd kosten en ook verplichtingen met zich mee brengen. Hiernaast zijn sommige geadopteerden ook helemaal tevreden met hun leven zoals het nu is, zonder kennis van hun biologische ouders. Zij willen hun leven niet bemoeilijken met een zoektocht.

Naast kennis over biologische ouders kan ook het omarmen en leren kennen van het Chinese deel van de identiteit van belang zijn. Sophie geeft aan dat zij graag had gezien dat haar ouders dit beter in het opvoedingsproces hadden geïntegreerd. Zij zegt hierover:

“Achteraf had ik er graag wel meer aandacht voor gewild en dat heb ik ze ook wel gelukkig kunnen vertellen. Want nu heb ik het gevoel dat ik dat in mijn eentje moet gaan uitzoeken, terwijl ik vind dat die verantwoordelijkheid ook wel deels bij de ouders ligt. Mijn moeders reden was dat ik daar nooit echt interesse in had getoond. Maar ik denk dat als er vanaf het begin aandacht aan werd besteed, als het werd genormaliseerd binnen het gezin, dat ik er toentertijd meer open voor had gestaan.”⁸

Binnen de familie van Sophie wordt nu met regelmaat gepraat over adoptie en gerelateerde onderwerpen. Sophie vindt het dan ook belangrijk om met haar ouders over adoptie te praten. Ze wil over haar gevoel kunnen praten en zoekt erkenning voor die gevoelens. Vooral tijdens hun zoektocht naar biologische ouders vinden geadopteerden het belangrijk dat ze steun ervaren van hun ouders.

Volgens de deelnemers van de livecast ‘Een geadopteerde kleur’ kan je door het bestuderen van je *roots* het Chinese deel van je identiteit tot op een bepaalde hoogte vinden. Dit komt overeen

---

⁸ Online interview met Sophie op 11 februari 2021

met wat Ferguson (2016, 168) stelt over *remote enculturation*. Kinderen die weinig of geen kennis hebben over hun geboorteplek kunnen betekenis geven aan zichzelf en aan hun identiteit door kennis over deze plek op te doen.

Wanneer er een gebrek is aan kennis zouden daar namelijk emotionele problemen door kunnen ontstaan. Deze kunnen daarnaast ook ontstaan door de persoonlijke geschiedenis omtrent de adoptie. Dit zal worden besproken in hoofdstuk 3.3.

3.3 Emotionele problematiek

Het ervaren van emotionele problemen is geen onbekend fenomeen bij geadopteerden. Waar sommige geadopteerden eerst nog hebben ontkend dat zij psychische klachten ervoeren durfden zij hier wat later in de adolescentie vaak meer aan toe te geven. Kwesties die rondom de identiteitsontwikkeling van geadopteerde jongeren kunnen ontstaan, zijn het ervaren van negatieve emoties en het (te) veel rekening houden met anderen. Sommigen zijn, door het hebben van een negatief zelfbeeld, bang om niet leuk gevonden te worden. Door dit minderwaardigheidscomplex, zoals sommige geadopteerden dit noemen, proberen geadopteerden zich soms aan te passen aan anderen. Hierdoor staan ze soms dingen toe die ze eigenlijk liever niet willen omdat ze zichzelf willen bewijzen en mensen tevreden willen houden. Door sociaal wenselijk gedrag te vertonen proberen ze goed genoeg te zijn. Dit aanpassingsgedrag heeft veel te maken met het adoptieverleden.

Sommige geadopteerden geven aan dat ze bang zijn om weer verlaten te worden, net zoals zij zijn afgestaan door hun biologische familie. Wanneer ze rationeel hierover nadenken weten ze wel dat hun ouders hen niet zouden afstaan, maar toch zit dat gevoel van verlatingsangst diep in hen geworteld. Deze observatie staat in het verlengde van wat Bowlby (1969, 1973 in Brodzinsky et al. 1984, 582) veronderstelt met zijn ethologische theorie. Geadopteerde kinderen kunnen volgens hem emotionele problemen ontwikkelen door een verstoring van primaire relaties. Hieruit kan worden beargumenteerd dat het afstaan door biologische ouders en het belanden in een nieuw gezin na een verblijf in het weeshuis kan zorgen voor een ontwikkeling van verlatingsangst. Door het verliezen van ouders en verzorgers waar kleine kinderen aan gehecht zijn en het telkens opnieuw op moeten bouwen van hechte relaties kunnen op dezelfde manier ook hechtingsproblemen ontstaan.

Veel geadopteerden kampen ook met het probleem dat ze denken dat ze altijd dankbaar moeten zijn. Zo voelen sommigen zich schuldig tegenover hun ouders voor hun zoektocht naar biologische ouders en schamen anderen zich dat ze professionele hulp nodig hebben omdat ze zogenaamd gewoon dankbaar zouden moeten zijn voor de kansen die ze hebben gekregen. Ook hierbij weten ze op rationeel niveau wel dat ze zich niet per se dankbaar hoeven te voelen, maar zo wordt dat wel ervaren. Hoe ouder de geadopteerden zijn, hoe meer ze zich realiseren dat ze zich niet per se dankbaar hoeven te voelen. Het is een keuze van de ouders geweest om te adopteren en het kind heeft hier geen controle over.

Sommigen zoeken professionele hulp voor deze problemen. Dit heeft bij veel geadopteerden veel goeds gebracht.

Thomas, twintig jaar oud, is een van de participanten die professionele hulp heeft gehad. Hij is opgegroeid in een klein dorp, waar hij en zijn zus de enigen waren die niet wit waren. Daar werd hij mee gepest, waardoor hij zich, zoals hij het verwoordt, heeft losgekoppeld van anderen. Daarnaast was Thomas heel erg bezig om zich van zijn beste kant te laten zien, wat vooral de kant was die anderen van hem wilden zien. Lange tijd heeft hij hier niets mee gedaan, totdat hij uiteindelijk beseftte dat hij depressief was. Hier waren meer oorzaken voor, maar dit had een grote rol daarin. Bij een Geestelijke Gezondheidszorg organisatie is Thomas uiteindelijk geholpen met het ontwikkelen van zichzelf. Zo leerde hij om zichzelf te zijn en zich niet anders voor te doen voor anderen om leuker gevonden te worden.

Veel geadopteerden kampen, of hebben gekampt, met een negatief zelfbeeld. Dit komt voor een groot deel voort uit ontevredenheid over het uiterlijk. Geadopteerden zijn soms onzeker over hun Aziatische uiterlijk en sommigen hebben ook tijden gekend waarin zij graag hetzelfde eruit wilden zien als de gemiddelde Nederlander. Thomas gaf bijvoorbeeld aan gepest te worden door zijn uiterlijk. Sommige geadopteerden voelden zich dan ook niet knap, vonden het moeilijk om complimenten te ontvangen en hadden het idee dat zij niet voldeden aan de geldende 'beauty standaard' in Nederland, zoals een participant dit verwoordde. Deze 'beauty standaard' komt volgens ons voort uit de witte norm die heerst in Nederland. Alles wordt afgewogen tegen het witte normaal. Wat hiervan afwijkt wordt dus waarschijnlijk als 'anders en minder' beschouwd (Wekker 2007 in De Graeve 2014, 65). Om de afkeer tegen het Chinese uiterlijk tegen te gaan zou er volgens veel geadopteerden aandacht aan gegeven moeten worden

in de kindertijd. Aandacht voor de Chinese afkomst zou volgens hen helpen met het accepteren van het Chinese deel van hun identiteit.

3.4 Deelconclusie

Al met al kan het ontbreken van informatie over afkomst en biologische familie zorgen voor een incompleet gevoel. Sommige geadopteerden voelen zich volledig Chinees of Nederlander en sommigen allebei deels. Het incomplete gevoel kan onder andere opgevuld worden door op zoek te gaan naar Chinese *roots* en biologische familie. Vragen zouden hiermee beantwoord worden en een identiteit kan completer worden. *Remote enculturation*, geïntroduceerd door Ferguson (2016, 168) kan bijdragen aan de zoektocht naar *roots*. Omdat de identiteitsontwikkeling van Chinees geadopteerden gecompliceerd kan zijn kunnen er ook emotionele problemen ontstaan. Deze kunnen ook te maken hebben met hun verre geschiedenis in China. Problemen die kunnen ontstaan hebben vaak te maken met een negatief zelfbeeld dat geadopteerden hebben of hebben gehad. Dit negatieve zelfbeeld kan deels voortkomen uit reacties en houdingen van anderen. Geadopteerden kunnen zich hierdoor minder geaccepteerd voelen, wat invloed kan hebben op het gevoel van *belonging* dat zij ervaren. Dit zal in het volgende hoofdstuk uitgebreider worden besproken.

Hoofdstuk 4: Invloed van perspectieven op identiteit en *belonging*

Laura Trommel

Zoals in de context beschreven wordt er in Nederland overwegend gekeken naar de samenleving vanuit een perspectief gebaseerd op biologische verwantschap. Zo laat het debat rondom adoptie in 2016 zien dat er wordt gedacht dat kinderen zouden moeten opgroeien in hun land van herkomst. Het gevoel van *belonging* zou geschonden worden door een kind weg te halen uit zijn of haar geboorteland (De Blank 2019, 33-35). Daarnaast wordt er volgens Gloria Wekker (2007 en 2016, 39) in Nederland gekeken vanuit een perspectief waarbij een witte huidskleur de norm zou zijn. Mede door deze norm worden er tegen Chinees geadopteerden racistische opmerkingen gemaakt, wat invloed heeft op hun etnische identiteit en het gevoel van *belonging* dat zij ervaren. In dit hoofdstuk zal dan ook besproken worden wat de invloed van deze externe perspectieven en de sociale omgeving is op het gevoel van *belonging*.

4.1 Interpretatie en interne perspectieven

4.1.1 Nederland

Tijdens een reis naar China voelde Sophie zich eigenlijk helemaal Nederlands. Ze merkte dat er een enorm cultuurverschil is tussen China en Nederland. Ze voelt zich dan ook thuis in Nederland. Wanneer ze tussen de twee landen zou moeten kiezen zou ze zeker voor Nederland gaan, maar ze heeft wel meer ruimte gemaakt voor China. Sophie is niet de enige die zich Nederlands voelt. Vanuit zichzelf voelen de meeste geadopteerden zich thuis in Nederland. Ze voelen verbinding met het land, hebben Nederlandse normen en waarden en zijn tevreden met hun leven in Nederland. Ze weten niet beter dan dat ze hier thuishoren, omdat ze hier zijn opgegroeid. Dit komt volgens Samuels (2010, 31) door de opvoeding in een bepaalde context, wat in dit geval Nederland is. Door enculturatie zijn aspecten van de Nederlandse cultuur al vanaf een jonge leeftijd overgebracht, waardoor geadopteerden dingen interpreteren en begrijpen vanuit de Nederlands sociaal-culturele context (Ferguson et al. 2016, 166).

Ondanks dat geadopteerden, die qua uiterlijk niet op hun ouders lijken, als ‘wit’ worden beschouwd door de familie waartoe ze behoren, geven ze volgens Samuels aan dat ze soms door anderen worden behandeld als buitenlander. Op deze manier ervaren ze racisme in, onder

andere, de witte dorpen en scholen waarin ze zich bevinden. Dit kan ervoor zorgen dat geadopteerden zich minder thuis voelen, waar in hoofdstuk 4.2 verder op ingegaan zal worden.

4.1.2 China

Naast dat Chinees geadopteerden zich vaak misschien niet volledig thuis voelen in Nederland, voelen ze zich over het algemeen ook niet volledig thuis in hun land van herkomst. Door hun Westerse kleding worden ze in het land vaak beschouwd als toerist en Chinezen lijken zich ook te verbazen over het feit dat de Chinese taal niet begrepen wordt door de geadopteerden. China is daarnaast een land met een andere cultuur en andere gewoonten dan Nederland. De reis zorgt dan vaak ook voor een cultuurshock. Dit is overwegend de reden dat de meeste geadopteerden zich een toerist voelen in hun land van herkomst. Dit ligt ook in lijn met wat Ferguson et al. (2016, 166) stellen over hoe je je thuis voelt in een gemeenschap wanneer je door enculturatie de sociaal-culturele context volledig begrijpt. Het thuisvoelen heeft volgens hen dan vervolgens ook een positief effect op iemands etnische identiteit. Dit is volgens ons dan ook de reden waarom de meeste geadopteerden zich eerder identificeren met Nederland dan met China.

Ondanks dat veel geadopteerden zich als een buitenstaander en toerist voelen tijdens een reis naar China vinden zij het wel fijn dat ze in China met hun uiterlijk niet opvallen. Waar sommige geadopteerden in Nederland groepen jongeren vermijden op straat omdat ze bang zijn voor opmerkingen, gaan ze in China op in de menigte en hoeven ze niet bang te zijn voor opmerkingen van anderen.

Veel geadopteerden vinden een reis naar China extra bijzonder. Een ruime meerderheid van de participanten is er al één of meerdere keren geweest. Tijdens deze reizen zijn ze zich er bewust van dat ze rondlopen in hun geboorteland en veel van hen hebben ook het weeshuis bezocht waar ze vroeger een tijd hebben doorgebracht. China wordt ook veel met het verre Nederland vergeleken tijdens een dergelijke reis. De meeste geadopteerden hebben, velen in tegenstelling tot in hun jeugd, interesse in de cultuur van China.

Achteraf gezien werd een *roots*reis naar China soms te vroeg gemaakt. Sommige geadopteerden vonden dat zij in hun puberteit eigenlijk nog te jong waren om hun weeshuis en geboorteplek te bezoeken. Ze zouden dit dan graag nog een keer doen nu ze wat ouder zijn en beter met de emoties om kunnen gaan.

Over het algemeen zijn geadopteerden van mening dat China bij hen hoort. Sommigen voelen echter geen band met China en hebben geen verlangen om er te zijn en minder interesse voor de cultuur. Elk adoptieverhaal is dan ook erg verschillend.

4.2 Invloed van externe perspectieven en sociale omgeving

De opmerkingen die door mensen gemaakt worden en de vragen die gesteld worden zorgen vaak voor een negatieve beïnvloeding van het gevoel van *belonging* in Nederland. Sophie geeft aan zichzelf thuis te voelen in Nederland vanuit zichzelf, maar soms wordt dit gevoel van *belonging* negatief beïnvloed door opmerkingen en pesterijen van anderen. Hierdoor kan bij geadopteerden het gevoel ontstaan dat ze niet gezien worden als Nederlander door anderen, waardoor ze zich minder welkom kunnen voelen. De identiteit van geadopteerden wordt, mede door deze opmerkingen, voor een deel bepaald door anderen die hen beschouwen als Chinees. Deze bevinding ligt in het verlengde van wat Easterbrook en Vignoles (2013, 455) schrijven. Zij stellen dat iemands gevoel van *belonging* op een bepaalde plek kan verzwakken wanneer diegene het idee heeft dat hij of zij niet hetzelfde is als anderen op deze plek. Volgens deze schrijvers, die hun gedachtegoed baseren op de *social identity theory* zouden gevoelens van *belonging* ontstaan wanneer groepsleden niet als individuen worden gezien maar als voorbeelden van een homogene groep. Iemands identiteit komt grotendeels voort uit de sociale groepen waartoe iemand behoort en iemands zelfbeeld kan dan ook worden versterkt door overeenkomsten met leden van die groep. Wanneer buitenstaanders duidelijk maken dat de geadopteerden niet hetzelfde zijn als andere leden van de groep zou dit het gevoel kunnen opwekken dat zij buiten de groep ‘homogene Nederlanders’ vallen. Dit kan een negatieve invloed hebben op hun zelfbeeld (Stets en Burke 2000, 225).

Tijdens de livecast ‘Een geadopteerde kleur’ werd het volgende gezegd:

‘Buitenstaanders zullen geadopteerden altijd als buitenlander zien, omdat ze niet weten dat iemand geadopteerd is.’ Door deze kijk van buitenstaanders zouden geadopteerden zich een buitenlander kunnen voelen binnen hun eigen sociale groep.

De opmerkingen waar geadopteerden mee te maken hebben zijn voornamelijk gebaseerd op het ‘afwijkende uiterlijk’ dat ze zouden hebben in Nederland. Het horen van dergelijke opmerkingen begint vaak al op de basisschool, maar op de middelbare school wordt dit meestal erger. Sommige geadopteerden tillen niet zo zwaar aan de opmerkingen en hebben er geen nare herinneringen aan. Toch wordt er ook veelal aangegeven dat het pesten, zoals het genoemd kan worden, zeker impact heeft. Sommigen proberen om het van zich af te zetten of hebben er in het verleden lacherig over gedaan, maar het zorgt bij veel geadopteerden voor een afkeer van het Chinese uiterlijk.

Naast opmerkingen die worden gemaakt worden er ook veel vragen gesteld door buitenstaanders. Vragen die mensen met een ‘Nederlands’ uiterlijk niet veel zouden krijgen. Vertellen uit welke woonplaats je komt is nooit voldoende. ‘Ja, maar ik bedoel, waar liggen je *roots*? Waar kom je echt vandaan?’ Mensen willen vaak meer weten, informatie die de geadopteerden niet altijd willen delen met een buitenstaander. Sophie vertelt dat niet-geadopteerden de situatie vaak niet volledig begrijpen. Ze kunnen zich meestal niet inleven in hoe het is om een afwijkend uiterlijk te hebben in Nederland. Ook voor haar ouders is dit volgens Sophie moeilijk te begrijpen. Ze zegt:

‘Ouders weten niet hoe het is om hier met een Oost-Aziatisch uiterlijk te wonen en dat is vooral de identiteitsproblematiek. Dat je je van binnen zo Nederlands als het maar kan voelt, zeker omdat je ook in een Nederlands gezin bent opgegroeid, maar dat de buitenkant daar niet bij helpt. Dat is wel lastig denk ik ook voor veel geadopteerden, ook voor mezelf, om het dan met je ouders te bespreken, omdat zij niet de ervaringen hebben die jij hebt.’⁹

Alhoewel ouders en andere niet-geadopteerden de situatie en bijbehorende emoties vaak niet volledig begrijpen is er toch de behoefte bij geadopteerden om met hen te praten. Sophie vindt dat, zoals beschreven in hoofdstuk 3.2, belangrijk voor erkenning en steun bij bijvoorbeeld haar zoektocht. Contact met andere geadopteerden is echter ook van belang. Zij begrijpen het beter, omdat ze een soortgelijke situatie hebben meegemaakt. Al met al worden gesprekken over adoptie als belangrijk ervaren en wordt openheid erover gewaardeerd.

4.3 Belang van gesprek over adoptie

De ouders van Sophie hebben, net als de meeste ouders van de participanten, een open houding wanneer het gaat om het bespreken van zaken rondom adoptie en staan ook achter een zoektocht naar biologische ouders. Dat ouders open staan voor gesprekken vinden de geadopteerden erg belangrijk. Ze vinden het van belang dat er over gesproken kan worden en dat het niet beschouwd wordt als een thema dat vermeden moet worden. Volgens Kirk (1964 in Brodzinsky et al. 1984, 582) is openheid over adoptie inderdaad erg belangrijk binnen een gezin. Hij stelt dat er psychische problemen bij geadopteerde kinderen zouden kunnen ontstaan wanneer ouders de adoptieve verwantschapsvorm van hun gezin niet erkennen. Ouders zouden hierdoor

---

⁹ Online interview met Sophie op 14 april 2021

niet openstaan voor gesprekken over adoptie. Gesprekken over adoptie binnen het gezin zijn dus erg belangrijk. Openheid zorgt voor een vertrouwelijke omgeving waarbinnen verschillende gevoelens gedeeld kunnen worden. Geadopteerden willen dat hun problemen door hun ouders erkend worden en vinden het dan ook belangrijk dat ouders voor aanvang van een adoptie op de hoogte zijn van de problemen die zich kunnen voordoen bij de kinderen. Niet alle kinderen kunnen even goed aarden in hun nieuwe land en er kunnen zich zaken voordoen als verlatingsangst, hechtingsproblematiek en negatieve zelfbeelden. Ouders moeten volgens de geadopteerden hierop voorbereid zijn en hulp kunnen bieden wanneer dat nodig is.

Sommige geadopteerden geven aan dat adoptie geen dagelijkse rol speelt in hun leven. Zij vertellen dat het weinig invloed heeft en een normaal onderdeel van het leven is. Anderen geven echter aan dat het wel invloed heeft. Sophie is nu in het dagelijks leven veel met haar adoptie bezig en daardoor merkt zij er nu veel van. Dit heeft ze gedeeltelijk ook zelf opgezocht omdat ze er graag over wilde praten en groepen met geadopteerden opzocht.

Andere geadopteerden merken er vooral veel van doordat zij opvallen qua uiterlijk in een klein dorp. Vooral door hun uiterlijk worden geadopteerden dagelijks herinnerd aan het feit dat ze geadopteerd zijn. Zoals ook besproken in hoofdstuk 4.2 zorgen bepaalde opmerkingen en vragen ervoor dat geadopteerden zich soms anders voelen dan hun leeftijdsgenoten. Het negatieve zelfbeeld dat geadopteerden vaak hebben, of hebben gehad, heeft ook invloed op het dagelijkse leven. Zo werd er door een participant aangegeven dat zij moeite had met het aangaan en onderhouden van vriendschappen. Dit had onder andere te maken met haar negatieve zelfbeeld en verlatingsangst. Daarnaast gaven sommigen aan dat zij zich op emotioneel vlak soms wat wijzer voelden door een verleden waarin ze al veel hebben meegemaakt. Door hun adoptie zouden al eerder bezig zijn geweest met moeilijke onderwerpen als identiteit dan leeftijdsgenoten.

Het belang van het gesprek over adoptie wordt door veel participanten ingezien. Veel geadopteerden praten met hun vrienden soms over adoptie wanneer ze ergens mee zitten, zoals veel jongeren dat doen. Toch, geven veel van hen aan, zullen vrienden die geen adoptieachtergrond hebben de situatie nooit volledig begrijpen. Zij hebben niet iets soortgelijks meegemaakt. Het gesprek over adoptie met vrienden wordt echter wel gewaardeerd.

Voor het belang van erkenning en herkenning is voor velen contact met andere geadopteerden echter cruciaal. Dit contact is nodig naast de normale vriendschappen. Volgens Sophie hebben

geadopteerden bijvoorbeeld de behoefte om te praten over racisme dat ze meemaken. Verhalen over dit onderwerp worden door anderen herkend. Geadopteerden vinden het fijn om verhalen rondom dit onderwerp kwijt te kunnen bij mensen die er open voor staan om het erover te hebben. Daarnaast stelt Sophie dat het fijn is om met anderen over je zoektocht naar biologische ouders te praten. Niet veel mensen snappen hoe het is om bezig te zijn met een zoektocht als deze en daarom is het fijn om hier met lotgenoten over te praten.

Geadopteerden vinden het dus fijn om gedachten rondom adoptie uit te wisselen en contact te hebben met mensen die dezelfde ervaringen hebben. Natuurlijk is elk adoptieverhaal verschillend, maar geadopteerden hebben over het algemeen het idee dat ze elkaar beter begrijpen. Ze kunnen bij deze mensen terecht met hun verhalen en kunnen hulp en tips vragen bij verschillende onderwerpen. Geadopteerden hebben het gevoel dat er interesse in elkaar wordt getoond binnen deze groepen en dat er veel openheid is over het onderwerp. Het belang van erkenning is volgens veel geadopteerden erg groot. Door erkenning voel je je niet alleen en hoef je bepaalde dingen niet uit te leggen, je wordt gewoon begrepen. Dit wordt ook uitgelegd door Park et al. (2009). Zij stellen dat mensen die participeren in bijvoorbeeld online groepen graag *peer* support willen en graag het gevoel ervaren dat zij lid zijn van een bepaalde *community*. Daarnaast zijn mensen ook lid van deze groepen voor het verkrijgen van informatie. Veel geadopteerden vinden het zo ook fijn om informatie te krijgen over bijvoorbeeld zoektochten en DNA-testen.

Toch werd er tijdens een interview ook genoemd dat geadopteerden de situatie misschien wel eerder begrijpen dan andere mensen, maar dat de mentale problemen die ontstaan niet alleen te maken hebben met adoptie, maar ook in samenhang zijn met andere factoren. Niemand zal je daardoor volledig begrijpen, want wat iemand meemaakt wordt niet volledig bepaald door adoptie. Daarnaast werd er soms door participanten aangegeven dat ze zich in sommige verhalen van anderen helemaal niet konden inleven. Bijvoorbeeld wanneer iemand heel negatief over zijn of haar ouders praatte. In grote lijnen hebben geadopteerden dus dezelfde ervaringen, maar elk verhaal kan toch erg verschillend zijn.

De manieren waarop geadopteerden contact hebben met lotgenoten verschillen. De meeste van hen geven aan dat zij vanaf hun adoptie al contact hebben met andere geadopteerden die op datzelfde moment geadopteerd zijn. Deze groep wordt de 'Chinagroep' genoemd. Als kind hebben de meesten jaarlijks reünies met elkaar gehad. Deze bijeenkomsten waren voor de

geadopteerde kinderen echter meer een feestelijke gebeurtenis vanwege de leuke activiteiten dan een bijeenkomst waarbij over adoptie gepraat werd. Vaak begon de behoefte van het hebben van contact met andere geadopteerden pas op latere leeftijd. Sommige geadopteerden zijn lid van Facebookgroepen waar zij verhalen van anderen lezen die bijvoorbeeld op zoek zijn naar hun biologische ouders. Anderen zijn actief binnen Adoptiepedia. Deze organisatie vindt het belangrijk dat de belangen van geadopteerden erkend worden. Anderen hebben niet per se een bepaald doel bij het volgen van een bepaalde Instagrampagina, maar vinden het gewoon fijn om zich onder lotgenoten te bevinden en nieuwe vrienden te maken.

4.4 Deelconclusie

Op zowel identiteitsontwikkeling als het gevoel van *belonging* van geadopteerden hebben interne en externe factoren invloed. Vanuit zichzelf ervaren geadopteerden over het algemeen een gevoel van *belonging* in Nederland. Ze voelen verbinding met het land, voelen zich vertrouwd met de Nederlandse normen en waarden en zijn tevreden met hun leven hier. Dit is een gevolg van het opgroeien binnen een Nederlandse familie en samenleving omdat ze hierbinnen geëncultuureerd zijn. In China voelen de meeste participanten zich niet thuis. Ze hebben wel veel interesse in het land, vooral omdat ze er vandaan komen, maar het cultuurverschil is zo groot dat ze beseffen dat dit niet het land is waar ze zich thuisvoelen.

Het gevoel van *belonging* in Nederland wordt vaak verstoord doordat geadopteerden er door anderen aan herinnerd worden dat ze er anders uitzien dan de norm die heerst in Nederland.

Ze worden hieraan herinnerd door bijvoorbeeld racistische opmerkingen en pesterijen.

Hierover in gesprek gaan met anderen wordt van waarde geacht, zowel met niet-geadopteerden als met lotgenoten, maar de gesprekken met lotgenoten worden extra gewaardeerd omdat er hierbij meer (h)erkenning wordt ervaren.

Hoofdstuk 5: Ouders van Chinees geadopteerden

Linde Theunissen

Zoals in het vorige hoofdstuk is beschreven hebben geadopteerden veel verschillende ervaringen gehad die verband hebben met hun adoptie. Deze persoonlijke ervaringen komen voort uit de adoptieve verwantschapsvorm waarin zij zich bevinden. Hoe is dit bij de ouders, hoe gaan zij om met deze verwantschapsvorm? In dit hoofdstuk zullen we ingaan op de ervaringen die ouders hebben (gehad) met de adoptie van hun kind(eren), de perspectieven op adoptie die ze hebben ontwikkeld, en hoe ze de adoptie terugzien in hun dagelijks leven. Dit zal gedaan worden aan de hand van interviews met adoptieouders, en in het speciaal zullen de ervaringen van Gemma en Aaron worden uitgelicht. Gemma werkt al 35 jaar bij een bedrijf als administratief medewerker, en Aaron is directeur van een bedrijf in chemie. Samen hebben ze twee dochters die zijn geadopteerd uit China, waarvan Sophie, die voorkwam in hoofdstuk drie en vier, de oudste is.

5.1 De ervaringen van ouders met de adoptie

5.1.1 Ervaringen met het adoptietraject

Het idee om te adopteren

Voordat ouders het wettelijke adoptietraject ingaan komen ze in een soort persoonlijk adoptietraject. Veruit het grootste deel van de ouders vertelt dat ze eerst hebben geprobeerd om biologische kinderen te krijgen, maar dat dit niet lukte. Dit was voor ouders een pijnlijke tijd. Langzaamaan zijn ouders toen gaan kijken naar andere mogelijkheden om hun kinderwens te vervullen, waaronder adoptie. Zo zegt Gemma: “Ik wilde sowieso kinderen, dus toen het niet lukte voelde het heel vanzelfsprekend om dan te adopteren. Het was al een optie om te adopteren voordat ik wist dat het biologisch niet ging lukken”.¹⁰ Wat hierbij wel naar voren wordt gebracht door ouders is dat ondanks dat adoptie een soort tweede keuze was, het geadopteerde kind daarmee niet minder gewild is.

Een paar stellen zijn eerst gaan kijken naar adoptie uit Nederland, maar deze wachtlijst was te lang. Om informatie in te winnen over adoptie uit het buitenland konden ouders in die tijd, rond de jaren negentig van de vorige eeuw, naar informatiedagen van de vergunninghouders gaan.

---

¹⁰ Online interview met Gemma en Aaron op 26 februari 2021

Ook waren er boeken over adoptie, en kon je naar gespreksgroepen met andere ouders die aan het begin van het adoptietraject stonden. Vervolgens hebben ouders, naar aanleiding van deze informatie, de beslissing gemaakt om te beginnen met het adoptietraject. Een enkel stel had al twee biologische kinderen, en wilde nog een derde kind om hun gezin compleet te maken. Uit persoonlijke ideologie kwamen ze op het idee om te adopteren om deze wens te vervullen. De moeder had documentaires gezien over de slechte leefomstandigheden van kinderen in Chinese weeshuizen en wilde graag iets doen voor deze kinderen. Daarnaast waren haar zwangerschappen zwaar en vonden zij en haar man dat er al genoeg mensen op de wereld waren. Vandaar dat zij uiteindelijk ervoor hebben gekozen om te adopteren.

Om zich persoonlijk voor te bereiden op de adoptie hebben sommige ouders contact gezocht met andere ouders die in het adoptietraject zaten. Een moeder vertelt dat ze in Yahoo! groepen een groep vond met adoptieouders, waarmee ze ervaringen uitwisselden. Een andere moeder vertelt dat ze op bezoek is gegaan bij een ander stel dat al had geadopteerd, om hun ervaringen te horen.

Het officiële adoptietraject

Het adoptietraject duurt lang en heeft op ouders veel indruk gemaakt. Tijdens dit traject moeten ouders een verplichte cursus doen, waarin ze informatie krijgen die mogelijk van pas gaat komen. Dit ging in die tijd onder andere over hechting met adoptiekinderen en hoe ouders dit kunnen bevorderen. Veel ouders benoemen dat ze dit heel goed vonden, en dat ze hechting met hun kind belangrijk vonden om te bevorderen. Bij een aantal geadopteerde kinderen bleek tijdens hun jeugd toch dat ze hechtingsproblemen hadden, waarna ouders hier professionele hulp voor hebben ingeschakeld. Ouders benoemen hierbij ook, op basis van hun eigen ervaring, dat dit heel belangrijk is wanneer je adopteert. Een moeder zegt hierover dat je wel kan adopteren, maar dat je je moet realiseren dat elk adoptiekind een rugzakje heeft en je niet kunt doen alsof dit niet zo is. “Je kunt niet zomaar een kind uit een ander land halen”.¹¹ Meerdere ouders zeggen dit op een of andere manier.

Aan het einde van dit adoptietraject krijgen ouders een voorstel van een kind, en hier krijgen ze ook een foto bij. Een van de moeders vertelt dat ze qua gevoel vanaf dat moment een kind had, en meteen verliefd was op het kind. Dit sluit aan bij de opvatting van Pande (2016) en Marre

---

¹¹ Online interview met Machteld op 16 februari 2021

(2009) dat een ‘bureaucratische zwangerschap’, namelijk het adoptietraject, en bijvoorbeeld het zien van een foto van een toekomstig kind kan bijdragen aan het proces van *‘kinning’*.

5.1.2 Het ophalen van het kind

Net als het adoptietraject in Nederland heeft de reis naar China, waarbij ouders hun geadopteerde kind ophaalden, een grote indruk achtergelaten bij de ouders. In de aflevering ‘China: Manon en Evert 10 jaar later’ van Spoorloos Extra vertellen ouders Manon en Evert dat ze de ochtend voordat ze hun eerste kindje kregen heel nerveus waren. Ze waren bang dat hij niet goed op hen zou reageren, of dat hij bang voor hen zou zijn. Bij de overdracht van de baby hilde deze veel. De ouders hadden instructies gekregen om niet te huilen, omdat dit het kind zou kunnen afschrikken. Toen hun kind er eenmaal was voelden ze zich geweldig, ze waren vanaf het eerste moment verliefd op hun kind. Ze benoemen dat hun kind meteen als hun eigen kind voelde, iets wat meer ouders hebben gezegd. Op de weg naar het hotel viel het kind van Manon en Evert al tegen hen aan in slaap. Ook het terugvliegen naar Nederland met hun kind heeft op sommige ouders veel indruk gemaakt. Een moeder vertelde specifiek over het moment dat het vliegtuig vanuit China opsteeg. Ze vond dit moment heel emotioneel, omdat ze het gevoel had iemands kind af te pakken. “Dan denk ik wie ben ik, wie zijn wij om jou mee te nemen. Ja dat was heel moeilijk. Dat is toch een hele andere cultuur daar, en je hoort daar. Of ja je hoort daar, dat is misschien raar om te zeggen, maar dat pleeggezin was heel lief voor haar. Die hadden haar best graag willen houden, maar dat mocht niet. Dat is toch verschrikkelijk, dat je dan mee moet met van die mensen die voor je willen zorgen. Ik voelde me toch een beetje schuldig”.¹² Deze moeder had op dat moment last van een schuldgevoel, en uit haar emotionele reactie blijkt dat ze dit niet zomaar is vergeten.

5.1.3 Ervaringen na thuiskomst in Nederland

Veel ouders vertellen dat hun kind op de een of andere manier moeite had met wennen aan zijn of haar nieuwe omgeving na thuiskomst. Ouders kunnen grappige anekdotes vertellen over het gedrag van hun kind na aankomst in Nederland. Zo vertelt een moeder dat haar dochter in het weeshuis alleen vloeibaar eten kreeg, en daarom niet gewend was om op eten te kauwen. Haar dochter verslikte zich daardoor in het eten en is zelfs een keer door haar moeder gered met de heimlichgreep. Dit soort verhalen bespraken de ouders luchtig en vaak met humor, in tegenstelling tot de verhalen over het adoptietraject.

---

¹² Online interview met Charlie op 17 februari 2021

Het meest voorkomende probleem dat na de adoptie speelde is volgens ouders dat hun kind slaapproblemen had. Ook een medewerker van Stichting Meiling bevestigt dat dit het probleem is waar het vaakste hulp voor wordt gezocht na thuiskomst. Ook vertelt een moeder dat het een lange tijd heeft geduurd voordat haar kind emoties toonde. Zij denkt dat dit komt door de heftige ervaringen die het kind heeft meegemaakt.

Er blijkt een verschil te zijn tussen kinderen die in een weeshuis hebben gezeten, en kinderen die uit een pleeggezin komen. De kinderen uit een pleeggezin waren al meer gewend aan het gezinsleven, en in het geval van het kind van Manon en Evert erg verwend. De kinderen die uit een weeshuis komen waren volgens de ouders juist heel goed opgevoed toen ze in Nederland aankwamen. Ze aten hun bord helemaal leeg en aten netjes met een lepel.

5.1.4 Ervaringen tijdens de jeugd van het kind

Veel ouders hadden zich voorgenomen om altijd eerlijk te zijn over de adoptie tegenover hun kind, en hun kind te stimuleren om vragen erover te stellen. De ouders merken nu op dat hun kinderen eigenlijk juist heel weinig bezig waren met de adoptie in hun jeugd. In een van de voorlichtingscursussen werd verteld dat het adoptiekind rond het zevende en achtste levensjaar waarschijnlijk meer vragen zou gaan stellen over adoptie. Een moeder vertelt dat zij en haar man daarom een beetje zaten te wachten tot er vragen zouden komen vanuit hun kind. Ze bleven hun dochter stimuleren om vragen te stellen wanneer ze daar behoefte aan zou hebben. Plotseling kwam er een vraag: haar dochter vroeg wanneer ze eigenlijk weer terug moest naar China. De ouders schrokken van deze vraag, en legden meteen uit dat ze nooit terug hoefde naar China. Ze konden wel een keer teruggaan om te kijken, maar ze hoorde nu bij hun gezin. Op een ander moment kwam nog een tweede vraag: “maar eigenlijk hoor ik niet bij jullie hè, want jullie zien er heel anders uit”.¹³Toen hebben haar ouders dat weer uitgelegd, en toen kwamen er ook geen vragen meer. Deze moeder vertelt dat hun dochter altijd heel luchtig heeft gedaan over adoptiegerelateerde zaken. Meerdere ouders herkennen deze houding bij hun kind. Hun kind identificeert zich als Nederlands, en lijkt niet eraan herinnerd te willen worden dat het een Chinese achtergrond heeft. Volgens een van de moeders worstelt haar kind weinig met adoptiegerelateerde zaken omdat haar kind zo vernederlandst is. Manon en Evert van de aflevering ‘China: Manon en Evert 10 jaar later’ van Spoorloos Extra vertellen trots dat hun

---

¹³ Online interview met Machteld op 16 februari 2021

jongens goed zijn ingeburgerd in Nederland. De kinderen lijken niet bezig te zijn met hun Chinese achtergrond.

Volgens veel ouders heeft hun kind in zijn of haar jeugd te maken gekregen met pesten. Dit had dan vaak te maken met het Chinese uiterlijk van hun kind. Ook kregen hun kinderen wel eens vragen van andere kinderen zoals “wie zijn dan je echte ouders?”. Sommige kinderen vonden dit heel vervelend, en hebben hier nog jarenlang last van gehad. Andere kinderen leken heel onverschillig om te kunnen gaan met vragen en opmerkingen. Sommige ouders geven aan het vervelend te vinden dat hun kind te maken krijgt met dit soort confrontaties, en dat hun kind dit in China waarschijnlijk minder of niet zou hebben gehad. Dit nare gevoel van ouders lijkt uit een gevoel van verantwoordelijkheid te komen. Zelf hebben ouders ook regelmatig vragen gekregen vanuit hun omgeving, voornamelijk over de verwantschapsrelatie met hun kind. Zo werd er gevraagd of het kind wel als hun eigen kind voelde. Ouders reageerden hier dan op met het antwoord dat ze hun kind al heel snel als hun eigen kind zagen.

5.1.5 Ervaringen nu

Alle ouders vertellen dat het nu over het algemeen goed gaat met hun kinderen. Ook binnen het gezin is de band goed volgens ouders. Bijna alle kinderen van de ouders in dit onderzoek zijn nu volwassen, en de ouders vertellen dat de laatste jaren hun kinderen meer bezig zijn met hun adoptie. Waar kinderen toen ze jonger waren zeiden dat ze geen problemen ondervonden aan hun adoptie, wordt nu meer erkend dat dat nu wel speelt. Ouders vertellen dat hun kinderen met hen hebben gesproken over de identiteitsproblemen of gemengde gevoelens van *belonging* die ze hebben. Ook zijn een aantal van hun kinderen lid geworden van Adoptiepedia. Als laatste zijn sommige kinderen nu stappen aan het ondernemen in de zoektocht naar hun biologische ouders. Alle ouders vertellen dat ze hun kind hierin volledig steunen.

5.2 Perspectieven van ouders op adoptie

Alle ouders kijken positief terug op hun beslissing om te adopteren. De meningen over adoptie in het algemeen zijn echter verdeeld. Zo benoemt een vader dat de adoptie van zijn zoon het beste was dat hem was overkomen in zijn leven, maar dat hij met de kennis van nu over adoptie er toch anders over had nagedacht. Er is nu namelijk veel meer bekend over de eenkindpolitiek, misstanden, adoptie en wat dit doet met kinderen. Toch zeggen veel ouders dat ze het adopteren uit China ook met de kennis van nu nog steeds zouden hebben gedaan en het ook zouden aanraden aan andere mensen.

5.2.1 Ouders over externe perspectieven op adoptie

Externe perspectieven op adoptie

Uit het rapport van de Commissie Onderzoek Interlandelijke Adoptie (2021), het debat over transnationale adoptie, de media en de reacties die ouders ontvangen blijkt dat mensen van buitenaf vaak kritisch zijn op adoptie. Zo wordt er vaak niet begrepen waarom het kind uit zo'n ver land geadopteerd moest worden, en worden er vragen gesteld bij het financiële gewin van partijen in de adoptiewereld. Ook wordt door partijen genoemd dat Westerse families zouden meehelpen aan de uitbuiting van armoede en genderdiscriminatie (Hollingsworth 2003). Daarnaast zouden ouders de adoptie alleen maar voor zichzelf gedaan hebben, en anders wel vanuit het oogpunt dat kinderen uit China 'gered' moeten worden. Dit is wat de 'White man's burden' omschrijft, wat is besproken in hoofdstuk 1.2.3. Zoals een moeder met alleen biologische kinderen zegt "ik vind adoptie nogal wat. Die mensen wilden blijkbaar zó graag een kind dat ze dit er allemaal voor over hadden. Dat kan ik me moeilijk voorstellen".¹⁴ Deze uitspraak onderschrijft het heersende narratief over adoptie in de Nederlandse samenleving.

Perspectieven van ouders

Voor aanvang van de adoptie hebben de meeste ouders informatie opgezocht over adoptie en China door het lezen van boeken of door naar informatiedagen te gaan van betrokken instanties. De informatie die bekend was over de invloed die adoptie kan hebben op een kind werd wel benoemd in de verplichte cursus die alle ouders hebben gevolgd. Bijna alle ouders vertellen dat zij het heel goed vinden dat ze ook de minder positieve kanten van adoptie hebben gezien, en dat ze voorbereid werden op wat hen te wachten stond.

Tijdens het adoptietraject en de jeugd van de geadopteerde kinderen bleven veel ouders het nieuws over adoptiegerelateerde zaken volgen. Een van de moeders zit in een Facebookgroep voor ouders die geadopteerd hebben, met als doel om nieuwe adoptiegerelateerde informatie te verkrijgen. Deze informatie wordt dan gedeeld door andere ouders die het nieuws nauwkeurig bijhouden. Dit vindt deze adoptiemoeder fijn, omdat ze er dan zelf niet helemaal in hoeft te duiken. Bijvoorbeeld het recent verschenen rapport van de Commissie Onderzoek Interlandelijke Adoptie (2021) over misstanden in transnationale adoptie werd besproken in dit soort groepen. Veel ouders hebben het nieuws hierover gevolgd en aan de hand daarvan een

---

¹⁴ Fysiek interview met Irene op 14 april 2021

mening hierover gevormd. Iets wat veel wordt genoemd is dat de stop op adoptie een heftige beslissing is, die niet nodig was geweest. Het is volgens ouders goed dat misstanden aan het licht komen, maar ze benoemen ook de vele positieve kanten van adoptie. Een stop op adoptie vanuit alle landen gaat dus te ver volgens veel ouders. Deze stop heeft daarnaast ook pijnpunten naar boven gehaald bij ouders. Zo zegt een moeder dat ze daardoor weer ging nadenken over alle onzekerheden rondom de adoptie van haar dochter; ze weten niet precies waarom hun dochter is afgestaan en waar ze in de eerste weken van haar leven heeft gewoond.

Over de misstanden die hebben plaatsgevonden binnen adoptie zeggen ouders dit ten zeerste af te keuren. Er is door enkele ouders benoemd dat ze er wel een slecht gevoel aan hebben overgehouden dat dit toch is gebeurd. De ouders lijken manieren te hebben gevonden om om te gaan met deze schuldgevoelens en kritiek van buitenaf. Wat ouders bijvoorbeeld benoemen is dat er ten tijde van de adoptie van hun kind nog niet zo'n groot debat over transnationale adoptie gaande was als nu. Er was nog weinig bekend over de eenkindpolitiek in China, misstanden in de adoptiewereld en de invloed die een transnationale adoptie kan hebben op een kind.

Ook beredeneren veel ouders dat de kinderen in de weeshuizen wel ergens naartoe moeten, ze kunnen daar niet voor altijd blijven. Ouders zeggen dus niet mee te hebben willen werken aan misstanden, maar de adoptie te zien als een goede manier om als buitenstaander iets te doen aan de gevolgen van de eenkindpolitiek. Hierbij worden dus de positieve kanten aan de adoptie benoemd, zoals dat hun kind nu de kans heeft om te studeren, een gezond leven te leiden, en niet in armoede te hoeven leven. Hierbij wordt het belang van het kind aangehaald, vanuit het 'verlossingsperspectief' (Cohen 1996, 113). Wat ook een aantal ouders hierbij benoemen is dat ze het hun kind hadden gegund om bij biologische ouders op te groeien, maar aangezien dit niet mocht of kon was de adoptie dan 'de tweede beste keuze'. Hierbij maakt een aantal ouders wel de kanttekening dat binnenlandse adoptie dan eigenlijk het beste is voor het kind. Uit literatuur blijkt echter dat dit niet mocht van de Chinese overheid, hoewel dit wel meer in lijn zou zijn geweest met internationale verdragen zoals het Haags adoptieverdrag (Juffer 2002, 11) en het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (U.N. General Assembly 1989).

Op het gebied van kwesties rondom identiteit en belonging zeggen ouders te hebben gedaan wat ze konden om te voorkomen dat hun kind later emotionele problematiek zou ervaren. Zo heeft een groot deel van de ouders bewust de hechting met hun kind proberen te bevorderen

tijdens zijn of haar jeugd. Wanneer bleek dat hun kind wel worstelde met adoptiegerelateerde kwesties, hebben ze hier hulp voor gezocht.

Wat zowel in het debat over adoptie in het theoretisch kader als in de tekst hierboven naar voren komt is dat er van buitenaf veel kritiek is op transnationale adoptie en de keuze van ouders om te adopteren. Een onderwerp van kritiek waar de ouders zelf niet over begonnen, maar wat wel speelt is de heersende norm in de Nederlandse samenleving om via de biologische weg kinderen te krijgen. Adoptieouders is het vaak niet gelukt om zwanger te worden, en hebben hierdoor een moeilijke tijd doorgemaakt. Vervolgens krijgen ze kritiek op hun keuze om te adopteren. Ouders die hebben geadopteerd hebben manieren gevonden om om te gaan met de kritiek die ze krijgen, en doen dit door hun keuze te verdedigen.

5.2.2 Ouderschap en verwantschap

“Het zijn dus wel mijn dochters hoor”¹⁵ zegt vader Aaron aan het begin van ons gesprek. Hij, Gemma en ik lachen, maar hiermee snijdt hij wel een belangrijk onderwerp aan. Ouders krijgen namelijk, net als hun kinderen, vaak de vraag of ze echt de ouders zijn van hun kind. Ook wordt er, zoals in hoofdstuk 5.1.4 benoemd, gevraagd of het kind als hun eigen kind voelt. Alle ouders uit dit onderzoek zien zichzelf als de ouder van hun adoptiekind, en zeggen een goede band te hebben met hun kind. Dit sluit aan bij de opvatting van Pande (2016) dat een gemeenschappelijk leven en ervaringen ook verwantschapsrelaties kunnen construeren. Wel wordt er besproken met het kind dat het ook nog een ‘China papa’ en een ‘China mama’ heeft. Bij kinderen die in een pleeggezin hebben gewoond wordt er vaak contact met deze pleegouders onderhouden, omdat deze mensen ook een ouderrol hebben gehad in het leven van het kind. Zoals een van de moeders zegt “we zien die pleegouders ook als haar, en dus onze familie”.¹⁶ Er is ook een adoptieouder die vertelt dat haar kind dacht dat haar pleegouders haar biologische ouders waren. Deze ouder zegt dat het in het begin heel ingewikkeld was voor haar kind dat ze eigenlijk drie ouderparen heeft, en dat dit voor vragen zorgde bij hun kind. Maar ook andere ouders benoemen dat het ingewikkeld kan zijn dat een kind in China mogelijk nog biologische ouders heeft.

Een moeder vindt het een spannend idee dat haar dochter nu op zoek is naar haar biologische ouders, maar dit is vooral omdat ze benieuwd is hoe dit voor haar dochter zal zijn. Ook geeft ze aan haar dochters altijd te steunen in wat ze doen, en dat ze niet het gevoel heeft dat haar rol

---

¹⁵ Online interview met Gemma en Aaron op 26 februari 2021

¹⁶ Online interview met Charlie op 17 februari 2021

als moeder in gevaar wordt gebracht door de zoektocht van haar dochter. Sommige ouders hebben zelf het initiatief genomen in de zoektocht naar de biologische ouders van hun kind. Er is zelfs een ouderpaar erg gemotiveerd om te gaan zoeken. Hun dochter was hier echter nog niet zo geïnteresseerd in, en vandaar dat ze hier nog niet verder mee zijn gegaan. Ook deze ouders geven aan hun kind hoe dan ook te steunen, en de wensen van hun kind af te wachten. Deze manier van handelen sluit aan bij de stelling van Kirk (1964 in Brodzinsky et al. 1984, 582) dat het goed is om hier open gesprekken over te hebben. De vader gaf wel aan dat hij hoopt dat zijn dochter in de nabije toekomst wil gaan zoeken. Zijn belangrijkste motivatie voor het willen zoeken is het idee dat het vinden van de biologische ouders van zijn dochter haar leven zal verrijken. Dat het ouderschap van een geadopteerd kind soms ingewikkeld kan zijn voor betrokken ouders blijkt ook uit de volgende uitspraak van deze vader:

“Toen de adoptie steeds realistischer werd dacht ik wel “dan heb ik straks een kind bij mij, die eigenlijk bij iemand anders hoort, en ergens op de wereld loopt iemand rond die verdrietig is omdat zijn of haar kind er niet is. En het zou kunnen zijn dat het kind is afgepakt door de overheid, wat ook is gebeurd natuurlijk. Ik kan er niks aan doen dat dat gebeurd is, maar dat grote vraagteken bij die mensen in China heb ik hier in huis rondlopen.” Dan kun je denken waar maak je je druk om, maar dat gevoel heb ik wel eens gehad. Voelt niet fijn. Dus als dat ooit nog eens hersteld zou kunnen worden, als die mensen dat geluk weer zouden kunnen krijgen, dat zou voor mij wel prettig zijn.”¹⁷

Een manier van nadenken over ouderschap die bij veel ouders terugkomt is dat je kinderen te leen hebt. Kinderen zouden veel van hun keuzes zelf moeten kunnen maken. In de aflevering ‘Chinezen in Nederland’ van het programma ‘De wereld van de Chinezen’ van Ruben Terlou vertelt een ouder dat haar ene dochter zich meer Nederlands voelt, de ander meer Chinees. Deze ouder laat haar dochters hier vrij in, ze mogen zich zo voelen en mochten ze hun biologische ouders willen zoeken vindt deze ouder dat prima. Het is niet duidelijk of de gedachte dat je kinderen te leen hebt meer heerst bij adoptieouders dan bij biologische ouders.

Ouders lijken niet te focussen op overeenkomsten tussen zichzelf en hun kind wanneer ze denken aan de verwantschap die ze hebben met hun kind. Ze vinden het moeilijk om te zeggen waarin ze op hun kind lijken. Een aantal ouders zegt zichzelf wel te herkennen in hun kinderen,

---

¹⁷ Online interview met Joep 27 maart 2021

maar een groot deel vindt het moeilijk te zeggen wat door de opvoeding komt en wat door toevallige overeenkomstige biologische kenmerken. Een moeder benoemde dat zij en haar kind dezelfde soort grapjes maken, en zoals in hoofdstuk 3.1 gezegd wordt lijken het accent en de manier van praten van moeder Gemma en haar dochter Sophie heel erg op elkaar. De ouders lijken deze overeenkomsten echter niet relevant te vinden, ze hebben ondanks de verschillen tussen hen en hun kind toch een verwantschapsrelatie.

Er wordt dus soms van buitenaf geïmpliceerd dat de adoptieve verwantschap geen ‘echte’ verwantschap zou zijn, maar de ouders zijn het hier niet mee eens. Ze zien hun kind als hun kind en verdedigen dit gevoel ook tegenover anderen. Ze zien zichzelf en hun gezin als een normaal gezin, en lijken graag te willen dat anderen dit ook zo zien.

5.3 Adoptie in het dagelijks leven

Ouders benoemen dat ze zich in hun dagelijks leven niet bewust zijn van het feit dat ze adoptieouder zijn. Ze zijn helemaal gewend aan hun situatie en zien hun adoptiekind gewoon als hun kind. Ze zorgen voor hun kind en zijn betrokken in het leven van hun kind, maar hierbij denken ze over het algemeen niet aan adoptie. Een paar ouders benoemen dat het voor andere mensen opvallend afwijkende uiterlijk van hun adoptiekind hen niet meer opvalt. Ze zien hun kind als Nederlands, ook door de westerse kleding, accessoires, en make-up die hun kinderen dragen. Een moeder vertelde dat alleen wanneer haar kind een bepaald hoedje op heeft, het haar opeens opvalt dat ze er Chinees uitziet. Er zijn meer dingen en momenten en waardoor de ouders toch even worden herinnerd aan de adoptie.

5.3.1 Fysieke plaats en connectie China

Ouders benoemen dat ze de adoptie en China een plaats geven in hun dagelijkse leven door iets letterlijk plaats in te laten nemen. Meerdere ouders hebben voor hun kinderen een kist laten maken met zijn of haar eerste spulletjes. Hier zitten bijvoorbeeld babykleertjes, het dekentje waarin het kind is gevonden, of een knuffeltje in. Ook hebben sommige ouders de reis naar China en de eerste tijd in Nederland gefilmd. Deze film kunnen de kinderen dan zelf aanzetten wanneer ze willen, en dat hebben ze ook regelmatig gedaan.

Een van de moeders benoemt dat ze door de adoptie een tweede land erbij heeft gekregen. Ze heeft zelf een band gekregen met het land. “We zijn nu echt verliefd op China, hoewel we wel

ook de schaduwkanten van het land kennen. Het is wel het thuisland van onze dochter.”¹⁸ Hoewel andere ouders dit niet zo zeggen, wordt er wel vaak verteld dat gezinnen al meerdere keren naar China zijn gereisd of dit in de toekomst nog willen doen. Ook bezoeken meerdere gezinnen regelmatig Chinese restaurants en winkeltjes, en ook thuis eten ze regelmatig noedels. De ouders lijken het leuk te vinden dat ze deze Chinese invloeden in hun leven hebben gekregen. Hun connectie met China zorgt er ook voor dat wanneer het land in het nieuws is, ze alerter zijn. Wanneer China in het nieuws of op tv is wijzen ze hun kinderen hierop, maar deze lijken dit niet altijd even interessant te vinden als hun ouders. Ouders proberen de band van hun kinderen met China, en zo de *remote enculturation* (Ferguson 2016, 168) van hun kinderen te stimuleren. Ook stimuleren ouders hun kinderen contact te houden met een pleegfamilie in China.

Ouders hebben wellicht niet op dezelfde manier als hun kinderen een gevoel van *belonging* richting China, maar de band die ouders voelen met het land lijkt wel raakvlakken te hebben met *belonging* (Mee en Wright 2009, 772). Echter hebben meerdere ouders aangegeven dat ze liever niet nog een reis maken naar China. Dit omdat het veel geld kost, het een grote operatie is, en het emotioneel zwaar kan zijn.

5.3.2 Adoptie komt naar voren door externe factoren

Wanneer de adoptie in het dagelijks leven naar voren komt is dit vaak vanuit externe factoren. De ouders volgen het nieuws in de media over China of adoptie. Ook de serie ‘De wereld van de Chinezen’ van Ruben Terlou is bekeken door een deel van de ouders en soms ook door hun kinderen. Daarnaast is contact met andere mensen vaak een manier waarop de adoptie naar voren komt in het dagelijks leven. Vooral toen de kinderen jonger waren vielen de adoptiegezinnen op. Een groot deel van de ouders die meewerkten aan dit onderzoek woont in een dorp, waar al snel iedereen op de hoogte was van de adoptie. Buurtkinderen kwamen dan bijvoorbeeld voor het raam staan om te kijken naar de geadopteerde Chinese baby. Maar ook in de supermarkt of op andere openbare plekken worden ouders aangesproken door voor hen vreemde mensen. Mensen die dichterbij staan in het leven van ouders komen ook wel eens met vragen over de adoptie, of delen hun mening hierover. Zo is een van de moeders ooit gevraagd door een kennis of haar dochter met *special needs* goedkoper was dan andere adoptiekinderen. Hier was de moeder erg verontwaardigd over. Daarnaast is tegen sommige kinderen van adoptieouders wel eens gezegd dat ze dankbaar moeten zijn dat ze zijn geadopteerd. Ouders

---

¹⁸ Online interview met Priscilla op 2 maart 2021

zeggen dat ze het vervelend vinden als ze worden aangesproken op de adoptie met hun kind erbij, daardoor worden niet alleen zij maar ook hun kind er steeds aan herinnerd dat het geadopteerd is. Dit bevestigt voor het kind dat hij of zij anders is dan anderen. Dit is voor kinderen niet fijn, zij willen gewoon hun dagelijkse leven kunnen vervolgen zonder steeds met hun afkomst of adoptie geconfronteerd te worden, zoals ook benoemd werd in hoofdstuk 1.3.1 en hoofdstuk 4.2.

5.3.3 Discriminatie en racisme

Een deel van de ouders geeft aan tijdens het adoptietraject na te hebben gedacht over de mogelijkheid dat hun kind te maken zou gaan krijgen met discriminatie of racisme. Ze wilden de kans zo klein mogelijk maken dat hun kind hier later last van zou krijgen. Zoals zij dit zagen werden Aziaten in Nederland gezien als hardwerkende, nette mensen. Mensen uit deze bevolkingsgroep zouden dus relatief weinig weerstand krijgen vanuit de Nederlandse samenleving, gezien de bestaande vooroordelen en het Aziatische stereotype.

Voor sommige ouders was een reden om uit China te adopteren het feit dat zij in een dorp woonden waar meer kinderen uit China waren geadopteerd, waarbij het Chinese uiterlijk van hun kind niet zo veel zou opvallen en zo discriminatie vermeden kon worden. Alle ouders geven echter aan dat hun kind vroeger in enige mate op een negatieve manier is geconfronteerd met zijn of haar afkomst. Zo vertelden ouders dat hun kinderen op de basisschool werden gepest, of op straat nageroepen werden. Maar niet alleen andere kinderen of jongeren zorgden voor negatieve confrontaties. Op de basisschool werd in sommige gevallen alleen bij de verjaardag van de geadopteerde uit China ‘hanky panky Shanghai’ gezongen. De ouders weten vaak dat hun kind ermee worstelt dat hij of zij qua uiterlijk afwijkt van leeftijdsgenoten. Wanneer hun kind op een stereotype manier wordt weggezet wordt hij of zij nog extra herinnerd aan zijn of haar ‘anders-zijn’, wat ook auteur Delgado benoemt (Delgado 1993 in Kim 2010, 42).

Dit soort confrontaties zijn precies waar ouders hun kind voor hebben willen behoeden, en ze betreuren dat dit toch is gebeurd. Ze willen hun kinderen beschermen voor vervelende ervaringen, zoals alle ouders dit willen.

5.3.4 Contact met kinderen en andere ouders die hebben geadopteerd

Ouders zeggen met hun kinderen te praten over adoptie, en dan vooral wanneer het onderwerp ter sprake komt tijdens het eten. Ze praten er niet dagelijks over, maar alle ouders zeiden open te zijn geweest over de adoptie en de vragen van hun kinderen altijd te hebben beantwoord.

Daarnaast hebben veel ouders contact met andere ouders die hebben geadopteerd, zoals de ouders waarmee ze samen hun kinderen zijn gaan ophalen uit China. Dit wordt meestal gedaan door een jaarlijkse reünie te organiseren. Ouders zeggen dat ze met deze mensen blijven afspreken omdat ze het leuk vinden om te zien hoe het nu met de andere kinderen gaat. Ook is het leuk voor de kinderen om in contact te blijven met elkaar, sommige kinderen van deze groepen onderhouden dit contact onderling nu zelf via Whatsapp. Het samenzijn met gelijkgestemden wordt door de ouders beschreven als fijn. Ze wisselen ervaringen uit en ontdekken hierdoor weer nieuwe dingen die hen mogelijk kunnen helpen in de opvoeding. Zoals benoemd in hoofdstuk 5.1.3 hebben veel adoptiekinderen na aankomst in Nederland bijvoorbeeld last gehad van slaapproblemen, en hierover konden de ouders tips uitwisselen.

Ouders zeggen dat het fijn is dat ze bepaalde dingen niet meer aan elkaar hoeven uit te leggen; door de gemeenschappelijke ervaringen van ouders die hebben geadopteerd begrijpen ze elkaar goed. Een van de medewerkers van vergunninghouder Stichting Meiling heeft zelf ook geadopteerd en vindt het fijn dat ze in haar werk te maken krijgt met gelijkgestemden. Niemand is naïef over het krijgen van kinderen bij Stichting Meiling. Zo vertelt ze dat er door haar collega's nooit gezegd zal worden dat iemand 'een kind gaat nemen'. Iedereen is heel dankbaar voor het gezin dat ze hebben, en onder andere deze gemeenschappelijke gedachte zorgt voor verbinding binnen de stichting.

5.4 Deelconclusie

Zoals in hoofdstuk 5.1 naar voren kwam heeft het adoptieproces op veel ouders een grote indruk achtergelaten. Ze zijn eindelijk vader of moeder geworden, en zijn gelukkig met hun kind. Tijdens de jeugd van hun kind hebben de ouders het kind zoveel mogelijk geholpen bij het leren omgaan met de adoptie. Sommige ouders zijn zich erg bewust van de invloed die de adoptie op hun kind heeft gehad en vinden het vervelend wanneer hun kind worstelt met zijn of haar adoptie. Ze weten bijvoorbeeld dat hun kind racistische opmerkingen krijgt en dat hun kind

identiteitsproblemen heeft. Ouders vertellen dit soort ervaringen zo veel mogelijk te hebben willen voorkomen, maar dat het helaas toch is gebeurd.

Hoewel er van buitenaf soms met onbegrip wordt gekeken naar het gezin en de keuze om te adopteren, zijn de ouders in hun dagelijkse leven gewoon ouders. De ouders krijgen van buitenaf soms opmerkingen die dit in twijfel trekken, en het lijkt erop dat ouders hierdoor de drang voelen om anderen ervan te overtuigen dat ze net als andere ouders zijn.

Op kritiek op de keuze om te adopteren reageren ouders door te vertellen dat ze in hun beleving alles hebben gedaan om hun kind te behoeden voor problemen, net zoals alle ouders dit graag willen doen. De ouders hebben dus manieren gevonden om om te gaan met opmerkingen van buitenaf en hun adoptieve verwantschapsvorm, namelijk door zich te presenteren als een normaal gezin. Omdat ze door anderen niet altijd worden begrepen is het fijn om andere adoptieouders te spreken, door hun gedeelde ervaringen begrijpen ze elkaar.

Hoofdstuk 6: Conclusie en discussie

Linde Theunissen en Laura Trommel

In dit onderzoek hebben we onderzocht hoe geadopteerde kinderen en adoptieouders zich bewegen binnen hun adoptieve verwantschapsvorm. We hebben dit gedaan door ons te focussen op de concepten identiteit, *belonging* en ouderschap. Daarnaast hebben we onderzocht hoe dit alles vorm krijgt in het dagelijks leven van deze mensen. Ons onderzoek is opgedeeld onder twee verschillende soorten participanten, namelijk ouders en geadopteerde kinderen. De empirische hoofdstukken verschillen daarom van elkaar, maar vullen elkaar ook aan. Door zowel ouders als kinderen te betrekken bij ons onderzoek hebben we de interactie tussen de twee perspectieven kunnen inzien. Op sommige vlakken vullen de ouders en kinderen elkaar aan, maar op andere vlakken verschillen de denkwijzen. De inzichten die we hebben verkregen uit beide perspectieven zijn complementair en geven samen een genuanceerd en samenhangend verhaal weer over de adoptieve verwantschapsvorm waarin onze participanten zich bevinden. In de hieropvolgende paragrafen zullen wij de inzichten van het theoretisch kader en de empirische hoofdstukken samenbrengen om de concepten van identiteit, *belonging* en ouderschap te plaatsen in het kader van adoptieve verwantschap.

Identiteit

Volgens Cruz (1996 in Dorow 2006, 3-4) is identiteit een relationeel begrip omdat identiteiten worden gevormd in een veld van verschuivende sociale relaties. Er zijn dus veel aspecten die invloed hebben op iemands identiteitsontwikkeling. Voor geadopteerden kan dit proces gecompliceerd zijn. Gebaseerd op de interviews zijn er bij geadopteerden twee aspecten die opvallen wanneer het gaat om hun identiteitsontwikkeling.

Het eerste aspect omvat de gevolgen van het ontbreken van informatie over de afkomst. Het ontbreken van informatie over biologische ouders en de kindertijd in China kan bij hen een incompleet gevoel veroorzaken. Er ontstaan hierdoor veel vragen die vaak een grotere rol gaan spelen wanneer de adolescentie bereikt wordt. Dit komt overeen met wat Richards (2012, 104) stelt wanneer hij schrijft dat de breuk met biologische familie en geboortecultuur een risico kan vormen voor de identiteitsformatie van geadopteerden. Veel geadopteerden gaan dan ook op zoek naar hun *roots* om antwoord te krijgen op vragen rondom de tijd in China.

Veel geadopteerden geven aan dat het voor hen gecompliceerd is om zich te identificeren met hun ouders. Qua uiterlijk lijken geadopteerde kinderen niet op hun ouders, maar veel van hen geven aan qua innerlijk wel op hun ouders te lijken en zich op die manier te kunnen identificeren. Ouders lijken niet veel bezig te zijn met de gelijkenissen tussen hen en hun kinderen. Wel zeggen ze te zien dat hun kinderen bepaalde dingen uit de opvoeding hebben overgenomen. Kennis over biologische ouders kan voor de identiteitsontwikkeling van geadopteerden van grote toevoeging zijn, volgens degenen die hen hebben ontmoet. Biografische verhalen werden hierdoor compleet en er waren minder vragen. Dit stellen ook Tieman, van der Ende en Verhulst (2008, 678) over het vinden van biologische familie. Een vondst zou volgens hen identiteits- en emotionele problemen kunnen oplossen doordat er informatie beschikbaar komt over onder andere de afkomst van het kind. De ouders benoemen dat ze het spannend vinden wanneer hun kind op zoek gaat naar biologische ouders. Ze zijn met name benieuwd hoe deze zoektocht en mogelijke contact met biologische ouders voor hun kind gaat zijn, hier maken ze zich soms zorgen om. Toch zeggen alle ouders hun kind te ondersteunen bij een (toekomstige) zoektocht naar biologische familie, en denken dat het een toevoeging aan het leven van hun kind zou zijn. Ze hebben niet het gevoel dat hun rol als ouder in gevaar wordt gebracht door de zoektocht van hun kind. Sommige ouders hebben zelfs hun kind extra gestimuleerd om te beginnen met een zoektocht. Niet alle geadopteerden zijn echter zeker van de toegevoegde waarde van een zoektocht. Sommige van hen zijn bang dat het in een teleurstelling eindigt en dat het de situatie alleen maar gecompliceerder maakt.

Naast kennis over biologische ouders is het, volgens veel geadopteerden, ook van belang om in de jeugd blootgesteld te worden aan China. Waar er vaak weinig interesse was voor China in de jeugd van geadopteerden, vaak door de opmerkingen over het Chinese uiterlijk waardoor er soms een afkeer tegen China kon ontstaan, wordt er nu waardering uitgesproken voor de ouders die hier aandacht aan gegeven hebben. Sommigen hadden graag meer aandacht voor hun afkomst gehad in hun jeugd. Hierdoor zou er sneller acceptatie zijn voor het Chinese deel van de identiteit van geadopteerden. Niet alle ouders hebben veel aandacht besteed aan de Chinese afkomst van hun kind. Sommigen vonden dit belangrijk, maar anderen vonden juist dat hier niet te veel de nadruk op moest worden gelegd.

Wanneer kinderen meer informatie willen opdoen over China zouden ze dit kunnen doen door middel van *remote enculturation*. Door meer kennis op te doen over geboorteplek en afkomst kan er op dit vlak betekenis worden gegeven aan henzelf en hun identiteit (Ferguson et al. 2016, 168).

Het tweede aspect gaat over de invloed van externe perspectieven en houdingen van anderen. Dit uit zich vooral in pesterijen, vragen en opmerkingen rondom het Aziatisch uiterlijk en afkomst van de geadopteerden. Elke participant had minstens enkele ervaringen met nare opmerkingen. Mede door deze opmerkingen, en het hebben van een Aziatisch uiterlijk op zich, kan het voor geadopteerden gecompliceerd zijn om een etnische identiteit te vormen. Aan de ene kant zien geadopteerden zichzelf als Nederlander, omdat zij zijn opgegroeid en geëncultuureerd binnen een Nederlands gezin en de Nederlandse samenleving. Aan de andere kant zien ze dat ze een Aziatisch uiterlijk hebben en door opmerkingen van buitenstaanders worden zij zich hier meer bewust van. Hierdoor kunnen zij zich minder welkom voelen in Nederland en het idee hebben dat ze zich hier minder thuis (mogen) voelen. Dit zal in de volgende paragraaf verder besproken worden. Naast dat het gecompliceerd kan zijn voor geadopteerden om zichzelf te plaatsen in het veld van etnische identiteiten kunnen de opmerkingen ook zorgen voor een negatief zelfbeeld en emotionele problematiek.

Voor de kinderen is identiteit dus een belangrijk onderwerp, maar dit is niet bij alle ouders het geval. De ouders zeggen zich bewust te zijn geweest van de mogelijke consequenties van de adoptie voor hun kind, bijvoorbeeld door de cursus die ze hebben moeten volgen tijdens het adoptietraject. Toch stelt een deel van de ouders dat hun kind in de praktijk geen problemen ervaart rondom de adoptie. Hun kind is volgens hen niet bezig met de adoptie en zijn of haar Chinese achtergrond, het zou daarvoor te vernederlandst zijn. Uit interviews met geadopteerden blijkt echter dat kinderen vaak op latere leeftijd alsnog identiteitsproblemen krijgen. Andere ouders zeggen dit wel al te zien bij hun kind en het vervelend te vinden dat hun kind hier last van heeft.

Racisme en belonging

De ervaringen die geadopteerden hebben met racistische en/of discriminerende opmerkingen, zoals hiervoor al beschreven, hebben invloed op het gevoel van *belonging* dat wordt ervaren in Nederland. Vanuit zichzelf voelen geadopteerden zich overwegend thuis in Nederland omdat ze het leven hier gewend zijn en ze zich thuis te voelen in hun familie. Ze zijn hier geëncultuureerd en daardoor gewend aan de normen, waarden, gebruiken en tradities van Nederland. Het beschouwd worden als buitenlander is echter iets wat dit gevoel van *belonging* verstoort. Dit komt doordat zij dan niet als groepsleden van 'het Nederlandse volk' zouden worden beschouwd. Dit ligt op een lijn met wat verschillende auteurs schrijven over de relatie

tussen externe perspectieven en het gevoel van *belonging*. Zo stelt Irhammar (1997 in Lindblad & Signell 2008, 47) bijvoorbeeld dat opmerkingen die geadopteerden krijgen omtrent hun Aziatische uiterlijk een confrontatie impliceert tussen de twee landen van oorsprong die bij deze persoon horen. Voornamelijk geadopteerden die in kleinere dorpen zijn opgegroeid geven aan dat ze op dagelijkse basis merken, of merkten, dat zij anders waren dan andere kinderen in hun omgeving. Ze vielen bijvoorbeeld op qua uiterlijk waar de meeste kinderen ‘wit’ waren en werden soms gepest vanwege het afwijkende uiterlijk dat zij zouden hebben. Alle ouders zijn ervan op de hoogte dat hun kind wel eens te maken krijgt met racisme of pesten, en dit vinden de ouders heel vervelend. Naast dat ouders natuurlijk het beste willen voor hun kind zou dit kunnen komen omdat de ouders zich hier deels verantwoordelijk voor voelen.

Ouders geven volgens de kinderen te weinig aandacht aan hun Chinese afkomst. Veel geadopteerden hadden vroeger geen interesse in China, omdat ze soms met hun Chinese kant werden gepest. De kinderen hadden het achteraf gezien toch fijn gevonden als ouders hen meer hadden gestimuleerd hier mee bezig te zijn. De aandacht die stichting Adoptiepedia geeft aan de Chinese cultuur is volgens ons dan ook belangrijk. Door activiteiten te organiseren als een quiz rondom het Chinese Nieuwjaar wordt er kennis gedeeld over China en voelen geadopteerden zich verbonden met elkaar. Daarnaast denken wij dat kennis over de China cultuur bijdraagt aan het gevoel van verbondenheid en *belonging* met China.

De ouders voelen zich ook verbonden met China. Dit komt omdat hun kind hier is geboren en een band met het land heeft. Ouders volgen graag het nieuws rondom China en proberen hun kinderen af en toe te wijzen op dingen die met China te maken hebben. Ze merkten echter dat hun kinderen hier vaak niet zo geïnteresseerd in waren.

Reis naar China

Een reis naar China is voor zowel ouders als kinderen bijzonder. Waar de ouders hun reis naar China voor het ophalen van hun kind zich nog herinneren is de reis voor de kinderen een nieuwe ervaring. Bijna alle participanten in dit onderzoek hebben een reis naar China gemaakt na de adoptie. De ouders wilden hiermee aandacht besteden aan het geboorteland van hun kind, en hun kind laten zien waar het vandaan komt. Veel gezinnen hebben dan ook een *roots*reis gemaakt, waarbij ze het weeshuis of pleeggezin van de geadopteerde hebben bezocht, en naar de plek zijn gegaan waar de geadopteerde te vondeling is gelegd.

Voor geadopteerden zelf is een (*roots*)reis naar China erg bijzonder. Ze beseffen dat ze rondlopen in het land waar ze vandaan komen en weten dat er in dit land antwoorden kunnen

liggen op vragen die ze hebben. Sommigen vonden een *rootsreis*, waarbij de plek van afkomst werd bezocht, tijdens hun puberteit echter wat te vroeg. Nu ze volwassen zijn denken ze dat een dergelijke reis een betere invloed zou hebben, omdat ze nu beter met de bijpassende gevoelens om zouden kunnen gaan. *Rootsreizen* naar China zouden volgens ons dan ook goed van tevoren binnen het gezin besproken moeten worden en eventueel uitgesteld moeten worden wanneer het kind er nog niet klaar voor is. Een *rootsreis* is vaak namelijk geen echte vakantie, maar een intensieve reis waarin veel indrukken worden opgedaan. Dit wordt ook benadrukt door de ouders die zeggen dat een *rootsreis* emotioneel zwaar was.

De meeste geadopteerden voelen zich voornamelijk een buitenlander en toerist in China. Ze mogen dan misschien lijken op de mensen die in het land wonen, maar door de cultuurverschillen voelen zij zich vaak geen onderdeel van deze bevolking. Veel geadopteerden vinden het wel fijn dat ze qua uiterlijk in China niet opvallen. Ze gaan hier meer op in de menigte en hoeven even niet bang te zijn voor opmerkingen van anderen. Veel van hen zouden graag nog een keer terug willen naar China om bijvoorbeeld de taal te leren of er tijd door te brengen zonder hun familie.

Band tussen ouders en kinderen

Het valt op dat zowel de ouders als de kinderen zich in hun dagelijkse leven niet erg bewust van de adoptie zijn. Ze zien zichzelf als een gezin zoals alle andere gezinnen, en hebben niet door dat ze er als gezin anders uit zien. De ouders zien zichzelf dan ook niet als adoptieouder, maar gewoon als een ouder zoals alle anderen. Geadopteerde kinderen zien dit over het algemeen op dezelfde wijze, wat laat zien dat verwantschap inderdaad als een sociaal construct gezien kan worden, zoals Jones en Hackett beargumenteren (2011, 4).

Ouders vertellen dat ze zich heel snel verwant voelden met hun kind. Een foto die ze van hun kind kregen kon al een gevoel van verbinding geven. Het lange wachten en voorbereiden op de adoptie van het kind kan vergeleken worden met een zwangerschap, waarbij een band wordt gecreëerd met het kind. Mede hierdoor voelt het kind voor ouders al heel snel als hun eigen kind volgens Marre (2009), en dit blijkt ook uit ons onderzoek. Ouders voelen zich ook erg verantwoordelijk voor hun kind. Zij hebben ervoor gekozen om hun kind naar Nederland te halen, en voelen zich er verantwoordelijk voor om hun kind een goed leven te bieden. Ook lijkt er een gevoel van dankbaarheid te zijn richting hun kinderen, zonder de adoptie van hun kind waren ze nu geen ouders geweest. Het kind heeft hun leven verrijkt. Daarnaast zeggen ouders net als alle andere ouders bezorgd te zijn om hun kind, voor hun kind te zorgen en van hun kind

te houden. De ouders benadrukken dit en lijken soms het gevoel te hebben anderen hiervan te moeten overtuigen.

Wanneer wordt gekeken naar de interactie tussen ouder en kind valt op dat openheid door beide partijen wordt gewaardeerd. Volgens Kirk (1964 in Brodzinsky et al. 1984, 582) is het gesprek over adoptie tussen ouder en kind ook erg belangrijk, omdat het verzwijgen van het onderwerp psychische problemen zou kunnen stimuleren. De perspectieven die Chinees geadopteerden hebben wanneer het gaat om hun adoptie verschillen soms erg, maar de grote meerderheid geeft aan toch op regelmatige basis bezig te zijn met hun adoptie en/of er iets van te merken. Het is volgens de participanten erg belangrijk om over deze kwesties te kunnen praten. Zij stellen dan ook dat openheid van ouders cruciaal is. Een aantal geadopteerden zegt dat zij hierdoor hun Chinese roots, maar vooral ook hun uiterlijk sneller leren accepteren als kind. Sommige participanten waren bang voor de reactie van hun ouders wanneer zij aan een zoektocht naar biologische familie en roots begonnen, omdat ze niet het idee wilden wekken dat ze ondankbaar waren tegenover hun ouders.

Door ouders wordt openheid vanuit de kinderen gewaardeerd, omdat zij hopen dat de kinderen beseffen dat ze met hun ideeën bij hen terecht kunnen. Ouders beseffen echter ook dat zij hun kinderen nooit volledig kunnen begrijpen omdat zij zelf niet geadopteerd zijn. Ouders met een 'wit' uiterlijk hebben waarschijnlijk geen racisme meegemaakt en kunnen zich op dat vlak dan ook niet volledig inleven in hun kinderen, volgens de geadopteerden.

Externe perspectieven

Zowel ouders als kinderen geven aan dat ze worden beïnvloed door externe perspectieven. Waar zij hun adoptieve verwantschapsvorm zien als normaal lijken opmerkingen en vragen van buitenstaanders dit in twijfel te trekken.

Zoals in het theoretisch kader al naar voren kwam is er sprake van een debat over transnationale adoptie, waarin door sommigen het perspectief wordt gedeeld dat adoptie niet in het belang van het kind is. Dit perspectief lijkt de ouders verantwoordelijk te stellen voor de omstrede kwesties rondom adoptie. Ouders zijn kritisch op misstanden in de adoptiewereld en hopen dat hun kind hier niet mee te maken heeft gehad, maar kunnen dit ook scheiden van hun eigen ervaringen. Ze staan achter hun keuze om een kind te adopteren. Ouders hebben een manier gevonden van omgaan met de kritiek die ze krijgen, ze lijken hun keuze om te adopteren daardoor te willen verdedigen. Zo geven ouders redenen waarom de adoptie goed is geweest

voor hun kind, het zou ook in het belang van het kind zijn geweest (Martin 2006, 178-179; Bergquist 2004; Hollingsworth 2003, 210). Ook benoemen ze waarom zij hebben gekozen voor adoptie en vertellen dat er tijdens de adoptie nog weinig kennis was over misstanden en de eenkindpolitiek.

Ouders benoemen daarnaast dat mensen van buitenaf, zoals mensen met biologische kinderen, niet altijd begrijpen waarom de adoptieouders hebben geadopteerd en kritisch zijn hierover. Deze confrontaties van buitenaf zorgen ervoor dat ouders zich opeens bewust worden van de adoptie, terwijl voor hen zelf hun gezinsvorm in het dagelijks leven heel vanzelfsprekend is. Vragen over of hun kind wel als eigen kind aanvoelt beantwoorden ouders, net als kritiek, met een verdedigende houding. Ze vinden het vanzelfsprekend dat hun kind aanvoelt als eigen kind. Zowel de ouders als de kinderen zijn zich in het dagelijks leven dus niet erg bewust van de adoptieve verwantschapsvorm waarin ze zich bevinden, maar door de houdingen van buitenstaanders worden zij hier vaak aan herinnerd.

Contact met andere geadopteerden en adoptieouders

Bij zowel ouders als kinderen wordt het contact met lotgenoten gewaardeerd omdat ze deels dezelfde ervaringen hebben (Park et al. 2009). Ze kunnen hun ervaringen en problemen delen en elkaar hulp bieden bij verschillende aspecten rondom adoptie. Wat wordt gewaardeerd aan dit contact is dat ze elkaar bepaalde dingen niet meer hoeven uit te leggen, omdat ze elkaar beter begrijpen dan dat mensen van buitenaf dit zouden doen. Dit creëert verbinding met elkaar. Niet-geadopteerden zouden de situatie van geadopteerden bijvoorbeeld nooit volledig begrijpen, omdat zij geen 'afwijkend uiterlijk' hebben en niet weten hoe het is om weinig kennis over je afkomst te hebben. Elk adoptieverhaal is verschillend, maar toch kunnen geadopteerden zich beter inleven in de verhalen van lotgenoten dan niet-geadopteerden. Buitenstaanders kunnen namelijk kijken vanuit de normen die in Nederland heersen over verwantschap en zullen zich hierdoor nooit volledig kunnen inleven in een adoptieve verwantschapsvorm. Contact met lotgenoten zorgt daarom voor een gevoel van erkenning, wat erg belangrijk wordt geacht.

Relevantie

Dit onderzoek is erg relevant gebleken door het verschenen rapport van de Commissie Joustra en de daaropvolgende stop op adoptie uit het buitenland. Wanneer betrokken partijen hierbij meer kennis hebben over de ervaringen en behoeften van geadopteerden en ouders kunnen zij hier beter op inspelen. Zo kunnen zij bijvoorbeeld extra aandacht geven aan onderwerpen die volgens de participanten relevant zijn in hun leven. Daarnaast is het ook belangrijk voor

overheid en organisaties die rapporten als die van Joustra opstellen dat zij informatie hebben over de behoeften van geadopteerde kinderen en hun ouders. Dit rapport zorgde namelijk niet alleen voor ophef over de misstanden die er in het verleden zijn geweest, maar ook voor een voorlopige stop op adoptie uit het buitenland. Het is volgens ons belangrijk dat in soortgelijke beleidsmatige beslissingen de meningen van de betrokkenen bekend zijn en kunnen worden meegenomen.

Beperkingen

Dit onderzoek heeft ook zijn beperkingen. We hebben een groot deel van onze participanten gevonden via Adoptiepedia, dit zullen waarschijnlijk mensen zijn die actief bezig zijn met de adoptie en hier open over praten. Mensen die hier minder mee bezig zijn hebben we niet bereikt en zijn dus geen onderdeel van dit onderzoek. Daarnaast zijn wij zelf geen volledig deel van de *community* van geadopteerden. Dit zou eventueel invloed gehad kunnen hebben op de verzamelde data. Wij hebben het onderzoek uitgevoerd als twee niet-geadopteerde personen en waren daardoor altijd mensen die de situatie nooit volledig zouden begrijpen. Aan de andere kant kan dit ook een positieve invloed hebben gehad doordat participanten ons hierdoor dingen gedetailleerder uit hebben gelegd door ons gebrek aan kennis erover.

Als laatste hebben we dit onderzoek, in verband met COVID-19, voornamelijk uitgevoerd aan de hand van online interviews. Dit betekent dat wij geen *hanging out* of fysieke participerende observatie hebben kunnen doen, en dus minder intensief het dagelijks leven van onze participanten hebben kunnen meemaken.

Onbeantwoorde vragen

Aan de hand van ons onderzoek zijn er nieuwe en onbeantwoorde vragen opgekomen. Zo is het adoptiebeleid erg veranderd sinds onze participanten te maken hebben gehad met het adoptieproces, waardoor het interessant zou zijn om onderzoek te doen naar adopties die recentelijk hebben plaatsgevonden. Daarnaast zou het interessant zijn om aanvullend offline onderzoek te doen naast ons onderzoek, om een completer beeld te krijgen van het dagelijks leven van geadopteerden en hun ouders. Ook is het interessant om in de toekomst onderzoek te doen naar de vraag hoe geadopteerden uit China, die ouder zijn dan dertig jaar, omgaan met de adoptie. Er wordt door sommige geadopteerden gezegd dat wanneer zij zelf kinderen krijgen, ze anders gaan denken over ouderschap en adoptie (Dikkerboom 2021). Dit is bij geadopteerden uit China in Nederland vaak nog niet bekend of onderzoekbaar omdat deze vaak niet ouder zijn dan vijfentwintig jaar. Hiernaast kan ook naar ouders meer onderzoek gedaan worden,

bijvoorbeeld over het idee dat je kinderen te leen hebt in plaats van dat ze jouw eigendom zijn. Heerst deze gedachte meer bij adoptieouders dan bij biologische ouders? Waar zou dit verband door kunnen komen?

We hopen dat onze scriptie stof tot nadenken heeft geboden, bijvoorbeeld over wat verwantschap inhoudt. Wat vind jij, is verwantschap grenzeloos?

Bibliografie

- Antonisch, M. 2010. "Searching for belonging - an analytical framework." *Geography Compass* 4(6): 644-659.
- Asian Raisins. 2020. Asian Raisins website. Bezocht op 8 mei 2021. www.asianraisins.nl
- Baden, A.L. en Steward, R.J. 2000. "A Framework for Use with Racially and Culturally Integrated Families: The Cultural-Racial Identity Model as Applied to Transracial Adoption." *Journal of Social Distress and the Homeless* 9(4): 309-337.
- Barroso, R. en M. Barbosa-Ducharne. 2019. "Adoption-related feelings, loss, and curiosity about origins in adopted adolescents." *Clinical Child Psychology and Psychiatry* 24(4): 876-891.
- Bergquist, K.J.S. 2003. "International Asian Adoption: In the Best Interest of the Child." *Texas Wesleyan Law Review* 10: 343-350.
- Blank de, M.B.C. 2019. "Rethinking Adoptee Politics in the Netherlands: A Queer of Colour Critique." *CEU eTD Collection*: 1-77.
- Borren, B. 2016. "Geadopteerde Dinja (34): 'Ik ben heel goed terechtgekomen' [Adoptee Dinja (34): 'I have ended up very well']". Linda Magazine website, 2 november 2016. Bezocht op 8 juni 2021. [Geadopteerde Dinja \(34\): 'Ik ben heel goed terechtgekomen' - LINDA.nl](http://www.linda.nl)
- Boyden, J. 1997. "Childhood and the Policy Makers: A Comparative Perspective on the Globalization of Childhood." In *Constructing and Reconstructing Childhood: Contemporary Issues in the Sociological Study of Childhood*, edited by A. James and A. Prout, 190-218. New York: RoutledgeFalmer.
- Brodzinsky, D.M., D.E. Schechter, A.M. Braff, and L.M. Singer. 1984. "Psychological and Academic Adjustment in Adopted Children." *Journal of Consulting and Clinical Psychology* 52(4): 582-590.
- Brodzinsky, D.M., M.D. Schechter and R.M. Henig. 1992. *Being Adopted: The Lifelong Search for Self*. New York: Doubleday, Garden City.
- Bruijn de, A. 2014. "Buitenlandse adoptie moet verdwijnen om leed te voorkomen". Het Parool, November 27. Bezocht op januari 29, 2021. <https://www.parool.nl/nieuws/buitenlandse-adoptie-moet-verdwijnen-om-leed-te-voorkomen~be1c8fcc/>
- Carsten, J. 2000. "Cultures of relatedness: New approaches to the study of kinship." Cambridge: *Cambridge University Press*.

- Centraal Bureau voor de Statistiek. 2008. "Adopties via rechtbanken; aantal tegelijk geadopteerde kinderen, 1995-2006." CBS, februari 29. Bezocht op januari 29, 2021. <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/70094ned>
- Cohen, F. 1996. "Tracing the Red Thread: An Ethnography of Chinese-U.S. Transnational Adoption." University of Pittsburgh.
- Commissie onderzoek interlandelijke adoptie. 2021. *Rapport Commissie onderzoek interlandelijke adoptie*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- Commissie Kalsbeek. 2008. *Rapport interlandelijke adoptie. 'Alles van waarde is weerloos'*. Den Haag: Ministerie van Justitie en Veiligheid.
- Côté, J.E. 1996. "Sociological perspectives on identity formation: the culture-identity link and identity capital." *Journal of Adolescence* 19: 417-428.
- Dikkerboom, Marjolein. 2021. "Van pleister naar pleitster". *Meesters achter de schermen*, januari 2021.
- Dixon, J. en K. Durrheim. 2004. "Dislocating identity: desegregation and the transformation of place." *Journal of environmental psychology* 4: 455-473.
- Dries, van den, L., F. Juffer, M.H. van IJzendoorn en M.J. Bakermans-Kranenburg. 2009. "Fostering Security? A Meta-Analysis of attachment in adopted children." *Children and Youth Services Review* 31: 410-421.
- Easterbrook, M. en V.L. Vignoles. 2013. "What does it mean to belong? Interpersonal bonds and intragroup similarities as predictors of felt belonging in different types of groups." *European Journal of Social Psychology* 43: 455-462.
- Eriksen, T. H. 2014. *Globalization: The key concepts*. A&C Black.
- Erikson, E.H. 1968. *Identity Youth and Crisis*. New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Feng, W., B. Gu, and Y. Cai. 2016. "The end of China's one-child policy." *Studies in family planning*. 47(1), 83-86.
- Ferguson, G.M. C. L. Costigan, C. V. Clarke, and J.S. Ge. 2016. "Introducing Remote Enculturation: Learning your Heritage Culture From Afar." *Child Development Perspectives* 10(3): 166-171.
- Fluehr-Lobban, C. 2012. "Anthropology and ethics". *A companion to moral anthropology*: 103-114.
- Freeman, M.D.A. 2002. "Human Rights, Children's Rights and Judgement - some Thoughts on Reconciling Universality and Pluralism." *The International Journal of Children's Rights* 10(4): 345-354.

- Graeve, de, K. 2014. "Transnationale adoptie en diversiteit. Over wortels en rugzakken." *Alert* 40(2): 64-69.
- Grolus, T., M. Riemslag. 2007. "Contextueel kijken naar kinderen in nieuw samengestelde gezinnen." *Rondom gezin*, 28(4): 14-29.
- Grotevant, H.D. 1997. "Coming to Terms with Adoption. The construction of Identity from Adolescence into Adulthood." *Adoption Quarterly* 1(1): 3-27.
- Grotevant, Harold, R. G. McRoy, G. M. Wrobel and S. Ayers-Lopez. 2013. "Contact between adoptive and birth families: Perspectives from the Minnesota/Texas Adoption Research Project." *Child development perspectives*, 7(3): 193-198.
- Hoksbergen, R. A. C. 1991. *Twee decennia adoptiepraktijk in Nederland*. R. A. C.
- Howell, S. 2009. "Adoption of the unrelated child: Some challenges to the anthropological study of kinship." *Annual Review of Anthropology* 38: 149-166.
- Jones, C. en S. Hackett. 2011. "The role of 'family practices' and 'displays of family' in the creation of adoptive kinship." *British journal of social work* 41(1): 40-56.
- Juffer, F. 2002. "Adoptie: een optie voor kind en gezin?" *Universiteit Leiden*.
- Kim, C. 2010. "A Phenomenological Study of Racialized Experiences of Asian Adoptees." *Electronic Theses and Dissertations* 847: 1-242.
- Kim, G.S., K.L. Suyemoto en C.B. Turner. 2010. "Sense of Belonging, Sense of Exclusion, and Racial and Ethnic Identities in Korean Transracial Adoptees." *Cultural Diversity and Ethnic Minority Psychology* 16(2): 179-190.
- Leighton, K. 2012. "Addressing The Harms of Not Knowing One's Heredity: Lessons From Genealogical Bewilderment." *Adoption & Culture* 3: 63-106.
- Lindblad, F. en S. Signell. 2008. "Degrading attitudes related to foreign appearance: Interviews with Swedish female adoptees from Asia." *Adoption and Fostering* 32(3): 46-59.
- Logan, J. 2012. "Contemporary adoptive kinship: a contribution to new kinship studies." *Child and Family Social Work* 18: 35-45.
- Madsen, K.D. en van Naerssen, T. 2003. "Migration, identity and belonging." *Journal of Borderlands Studies* 18(1): 61-75.
- Marcovitch, S., Cesaroni, L., Roberts, W., en Swanson, C. 1995. "Romanian adoption: Parents' dreams, nightmares, and realities." *Child Welfare* 74: 993-1017.
- Marre, D. and J. Bestard, eds. 2009. "The Family Body: Persons, Bodies and Resemblance." *European Kinship in the Age of Biotechnology*. London & New York: Berghahn Books 64-78.

- Martin, J. 2007. "The good, the Bad & the Ugly - A New Way of Looking at the Intercountry Adoption Debate." *U.C. David Journal of International Law & Policy* 13(2): 173-216.
- McBride, B. 2016. *The globalization of adoption: Individuals, states, and agencies across borders*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Miller, D., J. Sinanan, X. Wang, T. McDonald, N. Haynes, E. Costa, and R. Nicolescu. 2016. *How the world changed social media*. Londen: UCL press.
- Nederlands Jeugdinstituut. 2020. "Cijfers over adoptie". Nederlands Jeugdinstituut, december 28. Bezoekt op januari 29, 2021. <https://www.nji.nl/nl/Databank/Cijfers-over-Jeugd-en-Opvoeding/Cijfers-per-onderwerp/Adoptie#ch313863>
- Pande, A. 2016. "Transnational Surrogacy and 'Kinning' Rituals in India." In *Family Life in an Age of Migration and Mobility*: 119-135. London: Palgrave Macmillan.
- Park, N., K. F. Kee and S. Valenzuela. 2009. "Being immersed in social networking environment: Facebook groups, uses and gratifications, and social outcomes." *Cyberpsychology & behavior* 12(6): 729-733.
- Richards, S. 2012. "What the map cuts up the story cuts across: Narratives of belonging in intercountry adoption." *Adoption & Fostering* 36(3-4): 104-111.
- Rodenberg, J. en P. Wagenaar. 2016. "Essentializing 'Black Pete': Competing Narratives surrounding the Sinterklaas Tradition in the Netherlands." *International Journal of Heritage Studies* 22(9): 716-728.
- Samuels, G.M. 2010. "Building Kinship and Community: Relational Processes of Bicultural Identity Among Adult Multiracial Adoptees." *Family Process* 49(1): 26-42.
- Scheper-Hughes, N. en Sargent, C.F. 1999. *Small Wars: The Cultural Politics of Childhood*. Berkeley, LA, London: University of California Press.
- Smedley A. en B.D. Smedley. 2005. "Race as Biology is Fiction, Racism as a Social Problem is Real: Anthropological and Historical Perspectives on the Social Construction of Race." *American Psychologist* 60 (1): 16-26.
- Sondel, B., K. Kretchmar, and A. Hadley Dunn. 2019. "Who Do These People Want Teaching Their Children?" White Saviorism, Colorblind Racism, and Anti-Blackness in "No Excuses" Charter Schools." *Urban Education*.
- Stets, J.E. en P.J. Burke. 2000. "Identity theory and social identity theory." *Social Psychology Quarterly* 63(3): 224-237.
- Tan, T. X. en Jordan-Arthur, B. 2012. "Adopted Chinese girls come of age: Feelings about adoption, ethnic identity, academic functioning, and global self-esteem." *Children and Youth Services Review* 34(8): 1500-1508.
- Tieman, W., J. van der Ende en F.C. Verhulst. 2008. "Young Adult International Adoptees' Search for Birth Parents." *Journal of Family Psychology* 22(5): 678-687.

U.N. General Assembly. 1989. "Convention on the Rights of the Child." *Convention on the Rights of the Child*.

Wekker, G. 2016. *White Innocence: Paradoxes of Colonialism and Race*. Durham and London: Duke University Press.

Yngvesson, B. 2010. *Belonging in an Adopted World: Race, Identity, and Transnational Adoption*. Chicago: University of Chicago Press.

Yuval-Davis, N. 1993. "Nationalisme and Racism." *Cahiers de recherche sociologique* 20: 183-202.

Zhang, E. X, Zhang en E.E. Pinderhughes. 2019. "Your skin's not as good as us: Microaggressions among Transracially-Adopted Children from China." *Adoption Quarterly* 22(4): 284-306.

Zhao, Y. 2019. "Kinned to be Norwegian: transnational adoptees' positioning in relation to whiteness and the negotiation of nationhood." *Nations and Nationalism* 25(4): 1259-1279.